

ارزیابی و تحلیل بخش علم و فناوری

قانون برنامه پنجم توسعه از منظر اسناد فرادستی

رضا نوروززاده*

حمید شفیق زاده**

شادی روحانی***

چکیده

قانون برنامه پنجم توسعه در تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور در افق ۱۴۰۰ هـ.ش نقش کلیدی دارد، زیرا این برنامه سندی است که به عنوان رهنمودی برای ویژگی‌های کلی، رشد و توسعه بخش‌ها از جمله بخش علم و فناوری نقش دارد. هدف این پژوهش پاسخگویی به این سؤال اساسی است که آیا در قانون برنامه پنجم توسعه بخش علم و فناوری به سیاست‌های مورد تأکید در اسناد فرادستی توجه شده است؟ این تحقیق از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی است و در آن از روش تحلیل محتوایی و بررسی اسنادی بهره گرفته شده است. جامعه مورد مطالعه اسناد فرادستی و معین را شامل می‌شود که ۹ سند به صورت نمونه هدفمند و در دسترس برای مطالعه انتخاب شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز، پژوهش فیش، چک لیست و فرم‌های محقق ساخته، بوده است. برای تفسیر و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل - توصیفی استفاده شده است. براساس یافته‌های تحقیق سیاست‌های محوری در حوزه فرهنگ، آموزش، پژوهش، فناوری، توانمندسازی منابع انسانی و توسعه زیرساخت‌ها، همکاری‌های فرابخشی و بین‌المللی، پاسخگویی، تشویق و مشارکت طبقه‌بندی و در نهایت، مواد قانونی بخش علم و فناوری قانون برنامه پنجم بخش علم و فناوری با سیاست‌های محوری اسناد فرادستی تطبیق شده است. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که در تدوین مواد بخش علم و فناوری قانون برنامه پنجم توسعه، سیاست‌های محوری توصیه‌شده اسناد فرادستی مورد توجه قرار گرفته شده است.

واژگان کلیدی

برنامه توسعه، علم و فناوری، اسناد فرادستی و معین، دانشگاه و مؤسسات آموزش عالی.

Email: rezanorouzzadeh@yahoo.com

Email: shafizadeh11@gmail.com

Email: shdrouhani@gmail.com

* استادیار مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

** استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

*** کارشناس ارشد و پژوهشگر مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

تاریخ پذیرش: ۹۱/۰۹/۲۲

تاریخ ارسال: ۹۱/۰۳/۱۸

فصلنامه راهبرد / سال بیست و دوم / شماره ۶۶ / بهار ۱۳۹۲ / صص ۲۸۵-۳۱۴

مقدمه

برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، الگوی تغییرات و تحولات اقتصادی و اجتماعی کشور را در سال‌های اجرای آن تصویر می‌کنند. در همین راستا برنامه‌ریزی، فرایند تفکر درباره مسائل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی است؛ جهت‌گیری و آینده‌نگری دارای اهداف و خط‌مشی‌های مشخص است (زیاری، ۱۳۸۰). تاریخ برنامه‌ریزی‌ها، تاریخ کشمکش‌ها، شکست‌ها و پیروزی‌هاست (تین‌برگ، ۱۳۴۷). بر این اساس، برنامه‌ریزی برای توسعه امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

توسعه مجموعه‌ای از تحولات فکری، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است که به گسترش توانایی‌ها و ظرفیت‌های کلی یک جامعه در همه ابعاد منجر می‌شود. لذا توسعه فرایندی پیچیده و چند بعدی است که به دست انسان و برای انسان صورت می‌گیرد و همه جنبه‌های زندگی فردی و اجتماعی وی را شامل می‌شود و ناظر بر بهبود همه‌جانبه زندگی بشر است (اخوان، ۱۳۸۴). به نظر تودارو (تودارو، ۱۳۶۸) توسعه، جریانی چند بعدی (سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) است که در حرکت پیش‌رونده خود کاهش فقر، بیکاری،

نابرابری و نیز صنعتی‌شدن هر چه بیشتر، ارتباطات بهتر، ایجاد نظام اجتماعی مبتنی بر عدالت و افزایش مشارکت مردم در امور سیاسی جاری را در پی دارد.

امروزه، بیشتر کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه برای رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود به تدوین برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت توسعه مبادرت می‌ورزند. در حال حاضر، گرایش جهانی بیشتر به سوی برنامه‌های «راهبردی» و «مشارکتی» است. احکام برنامه‌های راهبردی هر چند به طور کامل مشخص و منجزند، اما به ضرورت کمی نیستند. در برنامه‌های مشارکتی نیز کوشش بر این است که به جای اجبار یا حتی ارشاد، «اراده جمعی» برای اجرای برنامه‌ها فراهم آید. در برنامه‌های معاصر تعیین تکلیف در جزئیات بر عهده بازار و کارگزاران اقتصادی است، نه تصمیم‌گیری‌های اداری؛ به جز در موارد کاملاً استثنائی قیمت‌ها در بازار؛ یعنی در مقابله عرضه و تقاضا تعیین می‌شوند، نه به وسیله دولت (توفیق، ۱۳۸۳). برنامه‌ریزی در کشور ایران بعد از جنگ جهانی دوم آغاز شد و لایحه اولین برنامه عمرانی که مقدمات آن از سال ۱۳۲۵ آغاز شده بود، در سال ۱۳۲۷ تقدیم مجلس شورای ملی شد. در دوره قبل

برنامه‌های توسعه در چند دهه گذشته داشته است (رضوانی، ۱۳۸۰).

با ترسیم چشم‌انداز بیست‌ساله کشور در بخش‌های مختلف، که خود مبتنی بر اهداف توسعه هزاره جهانی است، ضرورت توجه به تدوین و اجرای برنامه‌های پنج‌ساله در راستای آن بیش از پیش افزون شده است. بر همین اساس، با توجه به اینکه برنامه چهارم توسعه پایان یافته و تدوین برنامه پنجم بخش علوم، تحقیقات و فناوری در پیش‌روست، فراهم ساختن تمهیدات و پیش‌بایست‌های لازم از جمله بررسی و مطالعه اسناد فرادستی و معین که جایگاه ویژه‌ای برای تعیین جهت‌گیری و تحقق چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی در بخش‌های مختلف از جمله آموزش عالی، تحقیقات و فناوری دارد، امری ضروری و حیاتی است. بر این اساس، در این مقاله ماده‌های قانون برنامه پنجم توسعه بخش علم و فناوری با سیاست‌های محوری برآمده از اسناد فرادستی و معین (قانون اساسی، سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی، سیاست‌های کلی نظام ابلاغ‌شده از سوی مقام معظم رهبری، بیانات مقام معظم رهبری در دیدارهای مختلف با دست‌اندرکاران نظام آموزش عالی، مصوبات

از انقلاب اسلامی، پنج برنامه توسعه به مرحله اجرا در آمد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی شاهد تدوین چهار برنامه توسعه و تدوین سند چشم‌انداز بیست‌ساله و سیاست‌های کلی نظام بوده‌ایم. تنظیم شش برنامه و اجرای پنج برنامه در سال‌های قبل از انقلاب (۱۳۲۷ تا ۱۳۵۶) و تنظیم چهار برنامه بعد از انقلاب مسلماً گنجینه با ارزش و ارزنده‌ای در خصوص برنامه‌ریزی و اجرای برنامه را در اختیار قرار می‌دهد که می‌تواند به مثابه چراغی برای روشن ساختن راه آینده حرکت به کار گرفته شود. با مرور مختصری بر برنامه‌های عمرانی قبل از انقلاب اسلامی و برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب اسلامی در می‌یابیم که برنامه‌های توسعه و عمرانی از نظر مبانی تئوریک تحت تأثیر ادبیات اقتصادی و رویکردهای مجامع بین‌المللی و از نظر تأمین منابع به شدت به درآمدهای نفت وابسته بوده‌اند و بنابراین، هیچ‌گاه برنامه‌های توسعه از ویژگی بومی شدن برخوردار نبوده‌اند (احمدی، ۱۳۸۱).

با وجود سابقه نسبتاً طولانی برنامه‌ریزی در کشور هنوز نظام مناسب برنامه‌ریزی به وجود نیامده است. در همین خصوص می‌توان گفت نامناسب بودن نظام برنامه‌ریزی نقش مهمی در کاهش یا عدم موفقیت

شورای عالی انقلاب فرهنگی، قانون برنامه چهارم توسعه، قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بیانیه جهانی آموزش عالی برای قرن آینده و بیانیه کنفرانس جهانی علم در سده بیست و یکم^(۱) تطبیق داده شده است. به عبارت دیگر این پژوهش در صدد است به این سؤال اساسی پاسخ دهد که آیا بخش علم و فناوری قانون برنامه پنجم توسعه سیاست‌های محوری و توصیه‌شده علم و فناوری اسناد فرادستی را مورد توجه قرار داده است؟^(۲) سیاست‌های محوری را باید برای تدوین برنامه پنجم بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری مورد توجه قرار داد.

۱- پیشینه پژوهش

محل پیدایش و نشو و نماي نظام برنامه‌ریزی، شوروی سابق بوده و شمار کشورهای که به نحوی برنامه‌ریزی را تجربه کرده‌اند، بسیار است. از جمله کشورهایی که برنامه‌ریزی بلندمدت را تجربه کرده‌اند، می‌توان به کشورهای امریکا، آفریقای جنوبی، انگلستان، مکزیک، شوروی سابق، فرانسه، کره جنوبی و ... اشاره کرد (توفیق، ۱۳۸۳). با توجه به رویکردهای حاکم در این کشورها، اهداف برنامه توسعه آنها با یکدیگر متفاوت بوده، اما در همه این کشورها تدوین

برنامه توسعه بر اساس چشم‌انداز مورد تأکید قرار گرفته است. تأکید برنامه‌های توسعه به طور اعم بر مفهوم توسعه استوار است. بر این اساس، برنامه‌ریزی توسعه باید از ابعادی همچون جامعیت، مداومت، انعطاف‌پذیری، کل‌نگری، چند وظیفه‌ای و آینده‌اندیشی برخوردار باشد.

کشور ما با داشتن بیش از نیم قرن تجربه برنامه‌ریزی (از سال ۱۳۲۷ تاکنون) در زمره پرسابقه‌ترین کشورها در این زمینه به شمار می‌رود و در حال حاضر، در کنار برنامه‌های پنج‌ساله توسعه، چشم‌انداز بیست‌ساله کشور (افق ۱۴۰۴) ترسیم شده، به طوری که برنامه چهارم توسعه بر اساس چشم‌انداز بیست‌ساله پایه‌گذاری شده است. با ورود به هزاره سوم میلادی آن چیزی که پیش از همه رخ می‌دهد، توسعه دانش و حرکت سازمان‌ها به سوی دانش‌محوری است. تحقق دانش‌محوری در هر کشوری بستگی کامل به برنامه‌های توسعه آن کشور دارد، زیرا برنامه‌های توسعه جهت رشد و بالندگی کشور را تعیین می‌کند. داودی (۱۳۸۶) معتقد است برای اجرای برنامه‌های توسعه به طور اعم و برنامه‌های توسعه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری به طور اخص، عوامل متعددی وجود دارند که

می‌توانند به عنوان عوامل زمینه‌ساز و پیش‌برنده در تحقق این برنامه‌ها نقش بازی کنند. این عوامل از دیدگاه وی شامل الزامات فنی، قانونی، عمومی، مدیریتی، فرهنگی و ساختاری است. تسلیمی و همکاران (۱۳۸۳) در تحقیقی با عنوان «توصیف و تحلیل روند بخش آموزش عالی طی برنامه‌های اول، دوم و سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» به مطالعه روند آموزش عالی در برنامه‌های اول، دوم و سوم توسعه پرداخته‌اند. براساس یافته‌های این پژوهش، بخش آموزش عالی برنامه‌های توسعه به تبع کل ساختار برنامه‌ریزی در کشور از رهیافت‌ها و رویکردهای علمی و تحولات مفهومی و پارادایمی در دانش و اندیشه جهانی برنامه‌ریزی همچنان فاصله دارد و به همین دلیل، کاستی‌های روش‌شناختی در آن دیده می‌شود که برای نمونه می‌توان به پیش‌بینی‌های غیر علمی براساس روند گذشته، نهادینه نشدن نظام ارزشیابی مداوم، نبود ارزشیابی محیط‌های بیرونی و درونی، مشارکت نداشتن کلیه ذی‌نفعان در فرایند برنامه‌ریزی و تقلیل مجموعه تصمیم‌گیران به جمع کوچکی از اعضای کمیته برنامه‌ریزی و تدوین نشدن شاخص‌های کلیدی عملکرد اشاره کرد.

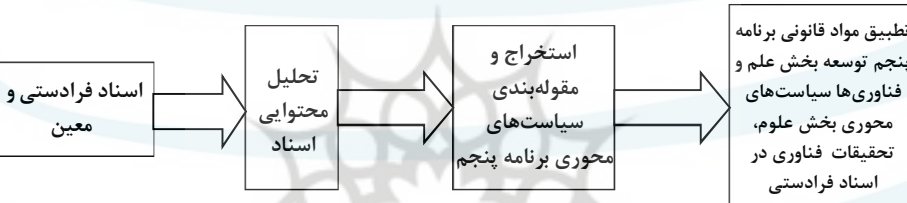
سیاری (۱۳۷۴-۱۳۷۳) در تحقیقی ضمن مروری بر تجارب برنامه‌ریزی آموزش عالی طی برنامه‌های اول و دوم توسعه، نبود ساختار و تشکیلات لازم برای اجرای برنامه‌ها، عدم مشارکت کامل و اعتقاد و ایمان رؤسای دانشگاه‌ها به امر برنامه‌ریزی، نبود نیروی انسانی متخصص و با تجربه و دارای انگیزه برای طراحی برنامه در دانشگاه‌ها و همچنین، عدم شناسایی منابع مالی و تجهیزات و ابزار لازم برای برنامه‌ریزی دانشگاه‌ها، کمبود اطلاعات قابل اعتماد و روزآمد در دانشگاه‌ها و نبود پایگاه‌های اطلاعاتی مناسب با استفاده از فناوری پیشرفته و نیروی انسانی کارآمد در پایگاه‌ها و ... را از جمله کاستی‌های برنامه‌ریزی در برنامه اول توسعه دانسته است. بر اساس نتایج این تحقیق عدم مشارکت دانشگاه‌ها در مراحل مختلف برنامه‌ریزی مشکلاتی مدیریتی از قبیل کسر بودجه جاری و عمرانی، افت کیفیت آموزش و تحقیق و کاهش کارآیی دانشگاه‌ها را در پی داشته است.

نتایج بررسی برنامه دوم بیانگر آن است که معضل ایجاد نشدن پایگاه اطلاعات آموزش عالی کشور همچنان به قوت خود باقی است و نبود دسترسی بهنگام به

اطلاعات دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی با ضعف‌هایی همراه بوده است. از نقاط مطلوب برنامه دوم توسعه این است که برای اولین بار دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی (هرچند به صورت محدود) با موضوع درگیر شدند و اهداف کیفی برای برنامه در نظر گرفته شد. داوودی و اجتهادی (۱۳۸۶) در تحقیق خود به آسیب‌شناسی ساختار نظام آموزش عالی در اجرای برنامه‌های توسعه بخش آموزش عالی پرداخته و بیان می‌کنند که موانع و آسیب‌های اصلی ساختار نظام آموزش عالی در اجرای برنامه‌های توسعه از ساختار وظیفه‌ای ناشی شده‌اند. آنها همچنین بیان می‌کنند که عدم انطباق ساختار با ویژگی‌های برنامه‌ها، عدم انطباق ساختار با محیط اجرای برنامه‌ها و عدم انطباق ساختار با اهداف برنامه‌ها از جمله موانع اصلی ساختار نظام آموزش عالی می‌باشند که برآیندی از ساختار وظیفه‌ای نظام آموزش عالی و محدودیت‌های آن هستند. بدین منظور سه راهبرد فرهنگ مشارکتی، مدیریت ترکیبی یا نظام‌مند و ساختار ماتریسی به ترتیب اهمیت به عنوان راهبردهای رفع آسیب‌ها و موانع ساختاری نظام آموزش عالی در اجرای برنامه‌های توسعه معرفی شدند، به طوری که راهبردهای سه‌گانه ضمن

همبستگی با همدیگر، بر اساس الگوی رگرسیونی نقش بزرگی را در آسیب‌زدایی ساختار این نظام بازی می‌کنند. ارباب شیرانی و خاکباز (۱۳۹۰) در تحقیق خود با بررسی جایگاه علم و فناوری در برنامه‌های توسعه‌ای کشور بیان می‌کنند که در دنیای کنونی توجه به امر توسعه مبتنی بر دانایی در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه رو به افزایش است و از آنجا که آموزش، پژوهش و فناوری اجزای اصلی این توسعه می‌باشند، تدوین طرح و برنامه‌های مدون در عرصه‌های مختلف علوم، تحقیقات و فناوری امری ضروری است. همچنین بیان می‌کنند که تدوین سند چشم‌انداز بیست‌ساله که ایران را در افق ۱۴۰۴ کشوری رشد یافته با جایگاه اول علمی و فناوری در بین کشورهای منطقه تصویر می‌کند، گام نخست در فرایند برنامه‌ریزی در سطح ملی است. از سوی دیگر برای دستیابی به این چشم‌انداز، چهار برنامه پنج‌ساله در نظر گرفته شده که نخستین آنها برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ بوده است. بخشی از این برنامه به توسعه مبتنی بر دانایی اختصاص یافته و در این میان آموزش عالی، تحقیقات و فناوری محور قرار گرفته است. اما

آنچه کمتر در این برنامه‌ها به چشم می‌خورد، توجه به امر فناوری و تدوین راهبردهای دقیق برای توسعه فناوری می‌باشد؛ حال آنکه تولید علم در جامعه هنگامی وافی به مقصود است که در نهایت بتواند به ثروت تبدیل شود و در این زمینه انجام تحقیقات کاربردی و توسعه فناوری از اهم اقداماتی است که تولید علم سودآور را ممکن می‌سازد.

۲- استخراج و مقوله‌بندی سیاست‌های توصیه‌شده اسناد فرادستی و معین

همان‌گونه که اشاره شد، ۹ مورد از اسناد فرادستی و معین به صورت هدفمند و در دسترس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و سیاست‌های حوزه علم و فناوری استخراج گردید. پس از استخراج سیاست‌ها از اسناد فرادستی و معین براساس مقوله فرهنگ، آموزش، پژوهش، فناوری، توانمندسازی منابع انسانی و توسعه زیرساخت‌ها، همکاری‌های فرابخشی و بین‌المللی، پاسخگویی و تشویق و

در کشورهایی که برنامه‌ریزی بلندمدت را تجربه کرده‌اند، اهداف برنامه توسعه آنها با توجه به رویکردهای حاکم در این کشورها با یکدیگر متفاوت است، ولی نقطه اشتراک آنها این است که در همه این کشورها تدوین برنامه توسعه بر اساس چشم‌انداز مورد تأکید قرار گرفته است. از طرفی، دیگر نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که برنامه‌های توسعه کشورها دارای نقاط قوت و ضعف زیادی است و برای تدوین برنامه توسعه باید الزامات مختلفی را مورد توجه قرار داد؛ از جمله این الزامات این است که سیاست‌های حاکم بر برنامه پنجم توسعه بخش علم و فناوری باید

مشارکت دسته‌بندی شده است. در نگاره شماره (۱) سیاست‌های استخراجی در مقوله‌های مورد تأکید نشان داده شده و بیانگر آن است که برخی از این سیاست‌ها در ۶، ۷، ۸، ۹ یا حداقل ۵ سند مورد اشاره بوده است. به همین دلیل، این سیاست‌ها به عنوان سیاست‌های محوری دسته اول یا اولویت اول ذکر شده است. برخی دیگر از سیاست‌های محوری استخراجی از اسناد فرادستی و معین بیانگر آن است که این سیاست‌ها در ۳ یا ۴ سند مورد تأکید قرار گرفته است.

بر همین اساس، سیاست‌های محوری مورد اشاره به عنوان دسته دوم یا اولویت دوم مورد تأکید قرار گرفته است. بعضی دیگر از تحقیقات و فناوری قرار گیرد.

نگاره شماره (۱) - مقوله‌بندی سیاست‌های استنتاجی از اسناد فرادستی حوزه علم و فناوری (دسته‌بندی یا اولویت اول محورهای سیاستی)

ردیف	مقوله‌ها	سیاست‌های استنتاجی اسناد فرادستی و معین	فراوانی محورهای سیاستی در اسناد فرادستی و معین
۱	فهرستک در حوزه علم و فناوری	- بسترسازی اشاعه و تعمیق ارزش‌های اسلامی، اخلاقی و اجتماعی	۹
		- تقویت هویت ملی و روحیه استقلال، مسئولیت‌پذیری و ارزش‌های اسلامی	۵
		- تأکید بر افزایش خودباوری و اعتماد به نفس ملی	۵
		- حفظ و انتقال میراث علمی، فرهنگی و مذهبی به نسل جوان	۴
		- توجه به رشد علم، دین و اخلاق در نظام آموزش عالی	۴
		- تأکید بر رویکرد تحکیم وحدت ملی به ویژه در حوزه آموزش عالی	۴

ادامه نگاره شماره (۱)

۳	- تأکید بر ارتقای بینش اسلامی اعضای هیئت علمی		
۳	- افزایش حضور و گسترش تعاملات استادان با دانشجویان در محیط دانشگاهی (توجه به نقش تربیتی اعضای هیئت در نظام آموزش عالی)		
۴	- حفظ و انتقال میراث علمی، فرهنگی و مذهبی به نسل جوان		
۴	- توجه به رشد علم، دین و اخلاق در نظام آموزش عالی		
۴	- تأکید بر رویکرد تحکیم وحدت ملی به ویژه در حوزه آموزش عالی		
۳	- تأکید بر ارتقای بینش اسلامی اعضای هیئت علمی		
۳	- افزایش حضور و گسترش تعاملات استادان با دانشجویان در محیط دانشگاهی (توجه به نقش تربیتی اعضای هیئت در نظام آموزش عالی)		
۸	- تربیت نیروهای متخصص و متعهد		
۵	- توسعه متوازن کمتی و کیفی مراکز آموزشی، پژوهشی و فناوری		
۵	- ایجاد فرصت‌های برابر دسترسی در آموزش عالی		
۵	- توجه به راهبردهای یاددهی و یادگیری در نظام آموزش عالی		
۵	- حمایت و توجه به توسعه علوم انسانی و پایه در فرایند توسعه و رشد علمی کشور		
۷	- شناسایی و هدایت و پرورش استعدادها درخشان		
۴	- بازنگری محتوی و برنامه‌های درسی آموزش عالی		
۴	- جهت‌گیری نظام آموزش عالی برای توسعه کارآفرینی در دانشجویان		
۴	- توسعه مرزهای دانش		
۴	- توسعه متوازن دانشگاه‌ها و رشته‌های تحصیلی		
۴	- ارتقای جایگاه علوم انسانی و علوم پایه در فرایند توسعه و رشد علمی کشور		
۳	- توسعه مبتنی بر شرایط بومی (اقلیمی، فرهنگی، اجتماعی)		
۳	- تحول در نظام علمی کشور براساس گسترش روحیه تنوع و ابتکار در زمینه‌های علمی		
۳	- توسعه روند رشد علمی کشور		
۳	- تقویت جنبش نرم‌افزاری و تولید علم		
۴	- گسترش و تقویت افکار و ایده‌های نو در بین دانشجویان		
۳	- تأکید بر افزایش روحیه پرسشگری، پژوهشی، نوآوری و جلب مشارکت در فرایند توسعه عملی کشور		
۲	- تدوین برنامه راهبردی برای مراکز آموزش عالی		
۲	- تأمین نیروی انسانی متخصص از طریق بورس تحصیلی		
۲	- نظریه‌پردازی در حوزه علوم انسانی		
۲	- دستیابی به جایگاه اول علم و فناوری		
۲	- کم کردن فاصله میان نظر و عمل در نظام آموزش دانشگاهی (توسعه آموزش‌های علمی - کاربردی)		
۲	- تنوع بخشیدن به گونه‌های آموزش عالی		
۱	- گسترش مراکز رشته‌ها و دانشجویان تحصیلات تکمیلی		
۱	- توجه به کارآموزی و کارورزی در نظام آموزش رسمی و غیررسمی (فنی حرفه‌ای و علمی کاربردی)		
۱	- تأکید بر پرورش تفکر به جای پرورش حافظه در نظام آموزش عالی		
۱	- توسعه نظام آموزش عالی مجازی		
۲	- ایجاد و گسترش قطب‌های علمی		
۲	- تأکید بر بالا بردن بهره‌وری دانش‌آموختگان		
۵	- ساماندهی و جهت‌گیری تحقیقات و پژوهش‌های علمی کشور برای رفع نیازهای بخش‌های مختلف		
۵	- توسعه متوازن کمتی و کیفی مراکز پژوهشی		
۵	- ایجاد شبکه‌های علمی و پژوهشی		
۵	- حمایت از توسعه تحقیقات بنیادی و توجه به آنها		

ادامه نگاره شماره (۱)			
۴	- توزیع هدفدار و بهینه اعتبارات تحقیقاتی	۴	فناوری
۴	- حمایت مالی از تحقیقات توسعه‌ای که به ابداع، اختراع و ارتقای محصولات منجر می‌شود.		
۴	- توسعه مرزهای دانش		
۴	- ارتقای توانمندی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و فناوری برای کارآمدی کشور		
۳	- تأمین کامل سهم اعتبارات پژوهشی از تولید ناخالص ملی		
۳	- تقویت جنبش نرم‌افزاری و تولید علم		
۲	- ایجاد و گسترش قطب‌های علمی		
۲	- حمایت از پژوهش‌های علمی بین رشته‌ای		
۲	- دستیابی به جایگاه اول علم و فناوری		
۱	- مأموریت‌گرا و تقاضا محوری پژوهش و فناوری		
۱	- تأکید بر نظام ملی نوآوری پژوهش و فناوری		
۲	- شناسایی مزیت‌های نسبتی بر مبنای آینده‌نگری و آینده‌پژوهی		
۲	- حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز دستگاه‌ها بر مبنای ۴۰ به ۶۰		
۱	- تأکید بر تحقیق و پژوهش به عنوان پایه و بنای سیاستگذاری		
۵	- ایجاد شبکه‌های علمی و فناوری		
۵	- حمایت و توجه به توسعه فناوری‌های نوین		
۵	- توسعه کمتی و کیفی مراکز فناور		
۴	- حمایت مالی از تحقیقات توسعه‌ای که به ابداع، اختراع و ارتقای محصولات منجر می‌شود		
۴	- تقویت فناوری‌های ملی و حمایت از توسعه فناوری‌های بومی		
۴	- ارتقای توانمندی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و فناوری برای کارآمدی کشور		
۳	- تقویت جنبش نرم‌افزاری و تولید علم		
۳	- توسعه کاربست یافته‌های علمی		
۴	- انطباق فناوری نوین با نیازهای ملی و محلی		
۲	- دستیابی به جایگاه اول علم و فناوری		
۱	- حمایت از ثبت جواز امتیاز علمی در سطح داخلی و بین‌المللی		
۱	- توسعه فعالیت‌های داناتی محور در بخش‌های دولتی و غیردولتی از طریق ایجاد مراکز رشد علم و فناوری		
۱	- ارزش‌گذاری و مبادله محصولات نامشهود داناتی محور		
۱	- تأکید بر نظام ملی نوآوری پژوهش و فناوری		
۱	- تبدیل ایده به محصولات و روش‌های جدید		
۱	- مأموریت‌گرا و تقاضا محوری پژوهش و فناوری		
۷	- بسترسازی حفظ و جذب نخبگان داخل و نیروهای متخصص ایرانی خارج از کشور	۵	توانمندسازی منابع انسانی و توسعه زیرساخت‌ها
۷	- جذب و به کارگیری استعدادهای درخشان و جلوگیری از خروج نخبگان		
۶	- تأکید بر آزادی علمی و استقلال دانشگاه‌ها		
۶	- حمایت از حقوق مالکیت فکری		
۵	- ایجاد زیرساخت‌ها و زمینه‌سازی مناسب در راستای تحقق نهضت تولید علم		
۵	- توجه به منابع انسانی به عنوان سرمایه ملی و اجتماعی		
۵	- خوداتکالی در تولید علم و فناوری (سیاست توسعه علمی درونزا)		
۵	- ارتقای کیفیت عقیدتی، علمی و عملی و مهارتی اعضای هیئت علمی و کارکنان		
۵	- توزیع عادلانه امکانات (عدالت اجتماعی)		
۵	- اصلاح و بهینه‌سازی ساختار نظام آموزشی و تحقیقاتی به ویژه در دوره تحصیلات تکمیلی در چارچوب ماده ۴۹		
۵	- تقویت زیرساخت‌ها و منابع در حوزه فرهنگ، آموزش، تحقیقات و فناوری‌های نوین		

ادامه نگاره شماره (۱)			
۴	- ساماندهی و استقرار نظام آمار و اطلاعات ثبتی و ایجاد بانک‌های اطلاعات تخصصی آموزش عالی در بخش دولتی و غیردولتی	همکارهای فزاینده و بین‌المللی	۶
۳	- ایجاد هماهنگی میان سه حوزه آموزش و پرورش، آموزش عالی و آموزش پزشکی		
۳	- تأکید بر استقلال و تمرکززدایی در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تحقیقات و فناوری		
۳	- اصلاح و ساده‌سازی قوانین و مقررات		
۴	- توجه به آموزش مستمر و ضمن خدمت و توسعه کارگاه‌های آموزشی و تحقیقاتی برای اعضای هیئت علمی		
۴	- تقویت و توانمندسازی مهارت‌های تخصصی و حرفه‌ای اعضای هیئت علمی		
۲	- ارتقای وضعیت درآمدی و معیشتی اعضای هیئت علمی		
۲	- تنوع بخشیدن به منابع مالی آموزش عالی		
۱	- تقویت عقیده کارشناسی		
۱	- زمینه‌سازی برای رشد آرمانگرایی در نظام آموزش عالی		
۱	- ایجاد فرصت برای نیروهای متخصص جوان و بهسازی و توانمندسازی گروه‌های آموزشی		
۱	- پرداخت تسهیلات اعتباری به صورت وام بلندمدت قرض‌الحسنه به دانشجویان دولتی و غیردولتی		
۱	- تأسیس و توسعه صندوق‌های غیردولتی پژوهش و فناوری		
۲	- تدوین برنامه جامع ارتقای ورزش دانشجویی و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی		
۲	- عمومی سازی اطلاعات و دانش علمی و چرخش آزاد اطلاعات		
۲	- تدوین برنامه راهبردی برای مرکز آموزش عالی، تحقیقات و فناوری		
۱	- تهیه و تدوین نقشه جامع علمی کشور		
۴	- گسترش ارتباط میان دولت، دانشگاه و صنعت و بازار کار		
۱	- پذیرش دانشجویان خارجی در دوره‌های بلندمدت و کوتاه مدت		
۱	- انجام دادن خود ارزیابی (ارزیابی درونی و بیرونی)		
۱	- بهره‌گیری از مزایای قانونی مناطق آزاد برای ایجاد و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان و تقویت همکاری‌های علمی بین‌المللی		
۱	- تحرک علمی بین‌سازمانی		
۶	- ساماندهی و استقرار نظام اعتبارسنجی، ارزیابی، ارتقای تضمین کیفیت و پاسخگویی در نظام آموزش عالی	پاسخگویی	۷
۲	- ساماندهی نظام ارزیابی و ارتقای اعضای هیئت علمی و پژوهشگران با معیار تولید علم، فعالیت‌های کاربردی و توسعه‌ای و رفع نیازها و مشکلات جامعه		
۱	- اخذ خسارت از دانشجویان بورسیه مستنکف از خدمت و واریز آن به حساب درآمد عمومی کشور		
۱	- نظارت شورای عالی انقلاب فرهنگی بر روند تدوین برنامه‌های توسعه		
۶	- مشارکت بخش غیردولتی (ایجاد زمینه رشد و شکوفایی مشارکت بخش غیردولتی در فعالیت‌های آموزشی عالی، تحقیقاتی و فناوری)	تشویق و مشارکت	۸

۳- وضعیت مواد قانون برنامه پنجم توسعه بخش علم و فناوری براساس مقوله‌بندی سیاست‌های پیشنهادی اسناد فرادستی

قانون برنامه پنجم توسعه مشتمل بر ۲۳۵ ماده و ۱۹۲ تبصره در جلسه علنی مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. این قانون در هشت فصل شامل

(فرهنگ اسلامی - ایرانی، علم و فناوری، اجتماعی، نظام اداری و مدیریت، اقتصادی، توسعه منطقه، دفاعی، سیاسی و امنیتی، حقوقی و قضایی، بودجه و نظارت) تنظیم شده است.

نگاره شماره (۲) - مقوله‌بندی مواد بخش علم و فناوری قانون پنجم توسعه براساس

مقوله‌بندی سیاست‌های پیشنهادی اسناد فرادستی

ردیف	مقوله‌ها	مواد برنامه پنجم
۱	فرهنگ در حوزه علم و فناوری	<p>ماده ۱۵. بند الف) بازنگری متون، محتوی و برنامه‌های آموزشی و درسی مبتنی بر آموزه‌ها و ارزش‌های دینی و هویت ایرانی - اسلامی و انقلابی و تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای دانش بشری، با اولویت نیاز بازار کار.</p> <p>ماده ۱۵. بند ج) نهادینه کردن تجارب علمی و عملی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس با انجام فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و نظریه‌پردازی در حوزه‌های مرتبط .</p> <p>ماده ۱۸. بند الف) ارتقاء منزلت اجتماعی از طریق فرهنگ‌سازی .</p> <p>ماده ۱۸. بند ج) تقویت ابعاد معنوی بصیرت افزایی، خود باوری و تعلق ملی</p> <p>ماده ۱۹. بند الف) ۱۰- برنامه‌ریزی جهت تدوین برنامه‌های آموزشی ارتقاء سلامت جسمانی و روانی مبتنی بر آموزه‌های دینی و قرآنی</p> <p>ماده ۱۹. بند الف) ۹- ارائه برنامه جامع آموزش، قرآن اعم از روان‌خوانی و فهم قرآن و برنامه تلفیقی قرآن معارف اسلامی و عربی با اهداف قرآن</p> <p>ماده ۱۹. بند ج) آموزش و پرورش مجاز است در حدود مقرر در اصل پانزدهم قانون اساسی گویش محلی و ادبیات بومی را در مدارس تقویت نماید.</p> <p>ماده ۱۹. بند و) سازمان صدا و سیما موظف است در راستای ترویج ارزش‌های اسلامی- ایرانی، ارتقای سطح فرهنگ عمومی و مقابله با ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی، تقویت و گسترش برنامه‌های آموزشی، علمی و تربیتی در شبکه‌های مرتبط به ویژه برای دانش‌آموزان و دانشجویان در جهت حمایت از تحول در نظام آموزش و پرورش و تقویت هویت ملی جوانان را در اولویت قرار دهد.</p> <p>ماده ۲۰. بند ط) به دانشگاه‌ها اجازه داده می‌شود در موارد خاص به منظور ترویج ارزش‌های اسلامی و انقلابی با تصویب هیئت امنا بدون دریافت شهریه یا با تخفیف نسبت به پذیرش دانشجوی خارجی اقدام نمایند.</p>
۲	آموزش	<p>ماده ۱۵. بند ب) تدوین و ارتقاء شاخص‌های کیفی به خصوص در رشته‌های علوم انسانی به ویژه در رشته‌های علوم قرآن و عترت و مطالعات میان رشته‌ای با بهره‌گیری از امکانات و توانمندی‌های حوزه‌های علمیه و تأمین آموزش‌های مورد نیاز متناسب با نقش دختران و پسران</p> <p>ماده ۱۵. بند ه) گسترش کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و آزاداندیشی، انجام مطالعات میان رشته‌ای، توسعه قطب‌های علمی و تولید علم بومی با تأکید بر علوم انسانی با همکاری شورای عالی حوزه علمیه و دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.</p> <p>ماده ۱۶. بند ب) ایجاد ظرفیت لازم برای افزایش درصد پذیرفته‌شدگان دوره‌های تحصیلات تکمیلی آموزش عالی، با ارتقاء کیفیت به گونه‌ای که میزان افزایش ورود دانش‌آموختگان دوره کارشناسی به دوره‌های تحصیلات تکمیلی به بیست درصد (۲۰٪) برسد.</p> <p>ماده ۱۶. بند ج) برنامه‌ریزی و حمایت لازم برای تأمین هیئت علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی به منظور ارتقاء شاخص نسبت عضو هیأت علمی تمام وقت به دانشجو در تمامی دانشگاه‌ها اعم از دولتی و غیردولتی به گونه‌ای که تا پایان برنامه نسبت کل دانشجو به هیئت علمی تمام وقت در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی به حداکثر چهل و در دانشگاه پیام نور به حداکثر دویست و پنجاه برسد .</p>

ادامه نگاره شماره (۲)

<p>ماده ۱۶. بند و) ۱- ارتقاء کمی و کیفی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی بر اساس عدالت آموزشی و اولویت‌های سند چشم‌انداز با رعایت سایر احکام</p>	
<p>ماده ۱۶. بند و) ۲- اصلاح هرم هیئت علمی تمام وقت دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی و غیردولتی با فراهم آوردن بسترهای لازم و با تأکید بر شایسته‌سالاری</p>	
<p>ماده ۱۶. بند و) ۵- تدوین و اجرای طرح نیازسنجی آموزش عالی و پژوهشی در نخستین سال اجرای برنامه به منظور توسعه متوازن مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیردولتی با توجه به نیازها و امکانات</p>	
<p>ماده ۱۸. بند ب) تسهیل در ارتقاء تحصیلی و ورود به رشته‌های تحصیلی مورد علاقه در دوره‌های قبل و بعد از ورود به دانشگاه.</p>	
<p>ماده ۱۸. بند د) هدایت تحصیلی در زمینه‌ها و رشته‌های اولویت‌دار مورد نیاز کشور .</p>	
<p>ماده ۱۸. بند و) حمایت مالی از آموزش‌ها و پژوهش‌های بنیادین و کاربردی در رشته‌ها و گرایش‌های تخصصی علوم دینی با هدف رفع نیازهای نظام اسلامی از طریق مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه که از نظر این قانون و اجرای برنامه و بودجه نهاد عمومی غیر دولتی محسوب می شوند.</p>	
<p>ماده ۱۹. بند الف) ۱۴- به کارگیری فناوری ارتباطات و اطلاعات در کلیه فرآیندها جهت تحقق عدالت آموزشی و تسهیل فرآیندهای موجود و ارائه برنامه‌های آموزشی و دروس دوره تحصیلی به صورت الکترونیکی</p>	
<p>ماده ۱۵. بند و) - استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بر اساس شاخص‌های مورد تأیید وزارتخانه‌های مذکور منوط به عدم مغایرت با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی با هدف ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی</p>	
<p>ماده ۱۶. بند الف) بازنگری آیین نامه ارتقاء اعضای هیئت علمی به نحوی که تا پنجاه درصد (۵۰٪) امتیازات پژوهشی اعضای هیئت علمی معطوف به رفع مشکلات کشور باشد. برای تحقق این امر تمهیدات لازم برای ارتقاء هیئت علمی از جمله توسعه و تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی، افزایش فرصت‌های مطالعاتی اعضای هیئت علمی در داخل و خارج از کشور و ایجاد مراکز تحقیقاتی و فناوری پیشرفته علوم و فنون در کشور، تسهیل ارتباط دانشگاهها با دستگاه‌های اجرایی از جمله صنعت فراهم خواهد گردید.</p>	
<p>ماده ۱۶. بند ه) به منظور افزایش سهم تحقیق و پژوهش از تولید ناخالص داخلی، به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که سهم پژوهش از تولید ناخالص داخلی سالانه به میزان نیم (۵۰٪) درصد افزایش یافته و تا پایان برنامه به سه درصد (۳٪) برسد. در این راستا منابع تحقیقات موضوع این بند را هر سال در بودجه سنواتی در قالب برنامه‌های خاص مشخص نموده و نیز در پایان سال گزارش عملکرد تحقیقاتی کشور موضوع این بند را به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.</p>	<p>۳ پژوهش و فناوری</p>
<p>ماده ۱۶. بند و) ۷- انجام اقدامات قانونی لازم برای تکمیل و اجرای نقشه جامع علمی کشور در راستای بند (۱۱) سیاست‌های کلی ابلاغی برنامه پنجم</p>	
<p>ماده ۱۶. بند و) ۸- برنامه‌ریزی برای تحقق شاخص‌های اصلی علم و فناوری شامل سهم درآمد حاصل از صادرات محصولات و خدمات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و سرانه تولید ناخالص داخلی ناشی از علم و فناوری، تعداد گواهی ثبت اختراع، تعداد تولیدات علمی بین‌المللی، نسبت سرمایه‌گذاری خارجی در فعالیت‌های علم و فناوری به هزینه‌های تحقیقات کشور و تعداد شرکت‌های دانش بنیان دولت موظف است به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که تا پایان برنامه حداقل به جایگاه رتبه دوم در منطقه در این زمینه برسد.</p>	
<p>ماده ۱۷. بند الف) حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضا محور مشترک با دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و حوزه‌های علمیه در موارد ناظر به حل مشکلات موجود کشور مشروط به اینکه حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از هزینه‌های آن را کارفرمای غیردولتی تأمین و تعهد کرده باشد.</p>	
<p>ماده ۱۸. بند ز) حمایت از تجاری‌سازی دستاوردهای آنان.</p>	

ادامه نگاره شماره (۲)

<p>ماده ۱۶. بند ۵) نسبت به ایجاد، راه‌اندازی و تجهیز آزمایشگاه کاربردی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، شهرکهای دانشگاهی، علمی، تحقیقاتی، شهرک‌های فناوری، پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد از طریق دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های تابعه و وابسته آنها اقدام نماید. بخشی از نیروی پژوهشی این آزمایشگاه‌ها می‌تواند توسط پژوهشگران دستگاه اجرایی یا شرکت، اعضاء هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تأمین گردد. دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌ها می‌توانند بخشی از اعتبارات پژوهشی خود را از طریق این آزمایشگاه‌ها هزینه نمایند.</p>		
<p>ماده ۱۷. بند ۵) تبصره ۲ - در راستای توسعه و انتشار فناوری به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود مالکیت فکری دانش فنی و تجهیزاتی را که در چارچوب قرارداد با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و فناوری دولتی ایجاد و حاصل شده است به دانشگاه‌ها و مؤسسات یاد شده واگذار نمایند.</p>		
<p>ماده ۱۸. بند ۵) برقراری بیمه تأمین اجتماعی و بیمه پایه سلامت فرد و خانواده</p>		
<p>ماده ۱۸. بند ۵) ایجاد و تقویت مراکز علمی، تحقیقاتی و فناوری توانمند در تراز بین‌المللی و با امکانات خاص در شاخه‌های مختلف علوم و فنون بنیادی و راهبردی با به کارگیری نخبگان و دانشمندان در جهت خلق دانش، ایده‌های نو و تبدیل علم به ثروت در طول برنامه</p>		
<p>ماده ۱۸. بند ۵) - ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای نخبگان و استعدادها برتر متناسب با تخصص و توانمندی‌های آنها و اولویت‌های کشور با حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر جهت تبدیل دانش فنی به محصول قابل ارائه به بازار کار</p>		
<p>ماده ۲۰. بند الف) - هزینه سرانه تربیت نیروی انسانی متخصص مورد تقاضای کشور براساس هزینه‌های آموزشی و هزینه‌های خدمات پژوهشی، تحقیقاتی و فناوری مورد حمایت را در چارچوب بودجه‌ریزی عملیاتی برای هر دانشگاه و مؤسسه آموزشی، تحقیقاتی و فناوری دولتی محاسبه و به طور سالانه تأمین کند.</p>	<p>توانمندسازی منابع انسانی و توسعه زیرساخت‌ها</p>	<p>۴</p>
<p>ماده ۲۰. بند ب) - دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌هایی که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی‌ربط می‌باشند بدون الزام به رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم در دستگاه‌های دولتی به ویژه قانون محاسبات عمومی، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها و فقط در چارچوب مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و اداری - استخدامی - تشکیلاتی مصوب هیئت امنا عمل نمایند.</p>		
<p>ماده ۲۰. بند ج) - معادل درآمدهایی که مؤسسات و مراکز آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و فرهنگستان‌ها در هر سال از محل تبرعات، هدایا و عواید موقوفات جذب می‌نمایند، از محل درآمد عمومی نیز به عنوان اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تأمین و محاسبه می‌گردد.</p>		
<p>ماده ۲۰. بند د) - دولت مکلف است به منظور کاهش تصدی‌گری، جلوگیری از انجام امور موازی و تقویت نقش حاکمیتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وحدت رویه در سیاستگذاری و برنامه‌ریزی، ارتقاء کمیت و کیفیت ارائه خدمات دانشجویی نسبت به ایجاد مدیریت واحد ساماندهی امور مربوط، بهره‌گیری از مجموعه امکانات و توانمندی‌های حقوقی، پرسنلی و اعتبارات صندوق رفاه دانشجویان، فعالیت‌های امور ورزشی دانشجویان، اداره تربیت بدنی و معاونت دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طی سال اول برنامه اقدام کند.</p>		
<p>ماده ۲۰. بند و) اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از محل بودجه عمومی دولت به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها براساس ردیف مستقل در بودجه سنواتی آنها در قالب اعتبارات ملی اختصاص می‌یابد.</p>		
<p>ماده ۲۰. بند ح) - دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مجازند از ظرفیت مازاد بر سهمیه آموزش رایگان و خود و یا ظرفیت‌های جدیدی که ایجاد می‌کنند، براساس قیمت تمام‌شده یا توافقی با بخش غیردولتی و با تأیید هیئت امنا در مقاطع مختلف دانشجو پذیرند و منابع مالی دریافتی را حسب مورد پس از واریز به خزانه کل به حساب درآمدهای اختصاصی منظور کنند.</p>		

ادامه نگاره شماره (۲)

<p>۵</p> <p>همکاری های فرابخشی و بین المللی</p>	<p>ماده ۱۵. بند ۵- همکاری با حوزه های علمیه و بهره مندی از ظرفیت های حوزه در عرصه های مختلف</p> <p>ماده ۱۶. بند ۳- گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین المللی از طریق راه اندازی دانشگاه های مشترک، برگزاری دوره های آموزشی مشترک، اجرای مشترک طرح های پژوهشی و تبادل استاد و دانشجو با کشورهای دیگر با تأکید بر کشورهای منطقه و جهان اسلامی به ویژه در زمینه های علوم انسانی، معارف دینی و علوم پیشرفته و اولویت دار جمهوری اسلامی ایران براساس نقشه جامع علمی کشور با هدف توسعه علمی کشور و توانمندسازی اعضاء هیئت علمی</p> <p>ماده ۱۶. بند ۴- ایجاد هماهنگی بین نهادها و سازمان های پژوهشی کشور جهت سیاست گذاری، برنامه ریزی و نظارت کلان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری</p> <p>ماده ۱۹. بند الف ۱۵- ایجاد تعامل و ارتباط مؤثر با دیگر نظام های آموزشی در کشور از جمله آموزش عالی به عنوان زیر نظام یک نظام واحد</p> <p>ماده ۱۹. بند الف ۱۶- ایجاد تعامل آموزشی سازنده با دیگر کشورها و مراکز بین المللی مانند یونسکو، آیسسکو و یونیوک</p> <p>ماده ۲۰. بند ط- به دانشگاه ها اجازه داده می شود بخشی از ظرفیت آموزشی خود را از طریق پذیرش دانشجوی خارجی با دریافت شهریه تکمیل نمایند.</p> <p>ماده ۲۰. بند ی- دانشگاه های کشور، حسب مورد به تشخیص وزارتخانه های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تصویب شورای گسترش وزارتخانه های مربوط، می توانند نسبت به تأسیس شعب در شهر محل استقرار خود یا دیگر شهرها و مناطق آزاد داخل کشور و نیز در خارج کشور به صورت خودگردان و با دریافت شهریه از داوطلبان اقدام کنند.</p>
<p>۶</p> <p>پاسخگویی</p>	<p>ماده ۱۵. تبصره ۱- پس از استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و تضمین کیفیت، هر گونه گسترش و توسعه رشته ها، گروه ها و مقاطع تحصیلی موکول به رعایت شاخص های ابلاغی از سوی وزارتخانه های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد مجازند عملیات اجرایی سنجش کیفیت و رتبه بندی را بر اساس این نظام به موسسات مورد تأیید در بخش غیردولتی واگذار نمایند.</p> <p>ماده ۱۶. بند ۶- استقرار نظام یکپارچه پایش و ارزیابی علم و فناوری کشور تحت نظر شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری با هماهنگی مرکز آمار ایران جهت رصد وضعیت علمی کشور در مقیاس ملی، منطقه ای و بین المللی و تعیین میزان دستیابی به اهداف اسناد بالادستی مبتنی بر نظام فراگیر و پویای آمار ثبتی و ارائه گزارش سالانه به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی</p> <p>ماده ۱۷. بند و تبصره ۳- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است صرفاً پس از ارائه گواهی ممیزی علمی اختراعات از سوی مراجع ذیصلاح نسبت به ثبت اختراعات اقدام نماید.</p> <p>ماده ۱۹. بند الف ۷- استقرار نظام تضمین کیفیت جهت پایش، ارزشیابی، اصلاح و افزایش بهره وری</p> <p>ماده ۱۷. بند ب- حمایت مالی و تسهیل شکل گیری و توسعه شرکت های کوچک و متوسط خصوصی و تعاونی که در زمینه تجاری سازی دانش و فناوری به ویژه تولید محصولات مبتنی بر فناوری های پیشرفته و صادرات خدمات فنی و مهندسی فعالیت می کنند و نیز حمایت از راه اندازی مراکز رشد و پارک های علم و فناوری از طریق بخش غیردولتی.</p>
<p>۷</p> <p>تشویق و مشارکت</p>	<p>ماده ۱۷. بند ج- حمایت های قانونی لازم در راستای تشویق طرف های خارجی قراردادهای بین المللی و سرمایه گذاری خارجی برای انتقال دانش فنی و بخشی از فعالیت های تحقیق و توسعه مربوط به داخل کشور و انجام آن با مشارکت شرکت های داخلی</p> <p>ماده ۱۷. بند د- حمایت مالی از ایجاد و توسعه بورس ایده و بازار فناوری به منظور استفاده از ظرفیت های علمی در جهت پاسخگویی به نیاز بخش های صنعت، کشاورزی و خدمات.</p> <p>ماده ۱۷. بند ه- حمایت مالی از پایان نامه های تحصیلات تکمیلی که در راستای حل مشکلات بخش دولتی و غیردولتی می باشد.</p> <p>ماده ۱۷. بند و- تأمین و پرداخت بخشی از هزینه ثبت اختراعات، تولید دانش فنی و حمایت مالی از تولیدکنندگان برای خرید دانش فنی و امتیاز اختراعات</p>

ادامه نگاره شماره (۲)

<p>ماده ۱۷. بند و تبصره ۱- دستگاه‌های اجرایی مکلفند امکانات و تجهیزات پژوهشی و تحقیقاتی، آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها را با نرخ ترجیحی در اختیار مؤسسات و شرکت‌های دانش بنیان مورد تأیید شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری در چارچوب مصوبه هیئت وزیران قرار دهند.</p> <p>ماده ۱۷. بند و تبصره ۴- اعضای هیئت علمی می‌توانند با موافقت هیئت امنا همان دانشگاه نسبت به تشکیل مؤسسات و شرکت‌های صد در صد (۱۰۰٪) خصوصی دانش بنیان اقدام و یا در این مؤسسات و شرکت‌ها مشارکت نمایند. این مؤسسات و شرکت‌ها برای انعقاد قرارداد پژوهشی مستقیم و یا غیرمستقیم با دستگاه‌های اجرایی، مشمول قانون منع مداخله کارکنان در معاملات دولتی و تغییرات بعدی آن نیستند.</p> <p>ماده ۱۸. بند ج- اعطای حمایت‌های مالی و بورس تحصیلی از طریق وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بنیاد ملی نخبگان.</p> <p>ماده ۱۸. بند ک- ایجاد سازوکارهای مناسب برای افزایش سهم مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و استعدادها برتر در تصمیم‌سازی‌ها و مدیریت کشور.</p> <p>ماده ۱۸. بند ل- ایجاد سازوکار لازم برای مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و دانشمندان کشور در همایش‌ها، کنفرانس‌ها و مجامع علمی و پژوهشی بین‌المللی و برتر جهان و بهره‌گیری از توانمندی‌های دانشمندان و نخبگان ایرانی در جهان و فراهم کردن فرصت‌های مطالعاتی مناسب در داخل و خارج کشور.</p> <p>ماده ۱۸. بند م- تأمین و پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت جواز امتیاز علمی در سطح ملی و بین‌المللی و ایجاد تمهیدات و تسهیلات لازم برای انتشار آثار مفید علمی آنان.</p> <p>ماده ۲۰. بند الف-۳- از ده دانشگاه برتر وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و پنج دانشگاه برتر وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که دارای عملکرد برجسته در راستای گسترش مرزهای دانش و فناوری هستند حمایت مالی و حقوقی و پشتیبانی ویژه نماید.</p> <p>ماده ۲۰. بند الف-۴- از انجمن‌های علمی، حمایت مالی به عمل آورد.</p> <p>ماده ۲۰. بند د- به منظور افزایش کارایی مأموریت‌های اصلی دانشگاه‌ها در امور آموزش، پژوهش و فناوری در هر سال حداقل بیست درصد (۲۰٪) از امور خدمات رفاهی دانشجویان از نظر ساختاری از پدنه دانشگاه‌ها جدا و به بخش غیردولتی واگذار گردد.</p> <p>ماده ۲۰. بند ز- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور حمایت از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، آزاد اسلامی، علمی- کاربردی و پیام نور و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت آموزش و پرورش، مؤسسات آموزش عالی غیردولتی که دارای مجوز از یکی از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشند تسهیلات اعتباری به صورت وام بلند مدت قرض‌الحسنه در اختیار صندوق رفاه دانشجویان و یا سایر نهادهای ذیربط قرار دهد.</p> <p>ماده ۲۰. بند ک- شهریه دانشجویان جانباز بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر و فرزندان آنان، فرزندان شاهد، آزادگان و فرزندان آنان و دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی از محل اعتبارات ردیف مستقل معاونت تأمین شود.</p> <p>ماده ۲۰. بند ک تبصره ۲- میزان شهریه دریافتی از دانشجویان با توجه به نوع رشته و سطح خدمات آموزشی، کمک آموزشی و رفاهی ارائه‌شده، توسط هیئت امنا دانشگاه تعیین و اعلام می‌شود.</p> <p>اجرای دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های معتبر خارجی طبق ضوابط وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در این گونه شعب بلامانع است.</p> <p>ماده ۲۰. بند ک تبصره ۳- دولت مکلف است حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ درخواست داوطلب نسبت به اعطاء روادید (ویزا) و اجازه اقامت برای اعضاء هیئت علمی و دانشجویان خارجی این شعب دانشگاهی و جامعه المصطفی العالمیه اقدام کند.</p> <p>ماده ۲۰. بند ک تبصره ۴- دانشجویان ایرانی این شعب دانشگاهی، همانند سایر دانشجویان از معافیت تحصیلی برخوردار خواهند بود.</p> <p>ماده ۲۰. بند ل- حوزه‌های علمیه از تسهیلات، مزایا و امکاناتی که برای مراکز آموزشی و پژوهشی تعیین شده یا می‌شود برخوردار هستند.</p> <p>ماده ۲۱. بند ج- افزایش و تسهیل مشارکت بهره‌برداران از آموزش فنی و حرفه‌ای در بخش‌های دولتی و غیردولتی</p>	
---	--

ماده ۲۰؛ در بخش همکاری‌های فرابخشی و بین‌المللی بند د ماده ۱۵؛ بند و ۳، ۴ ماده ۱۶؛ بند الف ۱۵، ۱۶ ماده ۱۹؛ بند ط، بند ی ماده ۲۰؛ در بخش پاسخگویی تبصره یک ماده ۱۵؛ بند و ۶ ماده ۱۶؛ تبصره ۳ بند و ماده ۱۷؛ بند الف ۷ ماده ۱۹؛ در بخش تشویق و مشارکت بند ب، بند ج، بند د، بند ه، بند و، تبصره یک، ۴ بند و ماده ۱۷؛ بند ج، بند ک، بند ل، بند م ماده ۱۸؛ بند الف ۳، ۴، بند د، بند ز، بند ک، تبصره ۲، ۳، ۴ بند ک، بند ل ماده ۲۰؛ بند ج ماده ۲۱ اختصاص دارد. براساس داده‌های نگاره شماره (۲) می‌توان این نتیجه را گرفت که مواد قانونی برنامه پنجم توسعه مقوله‌بندی سیاست‌های پیشنهادی اسناد فرادستی را پوشش می‌دهد. اما نقطه قابل توجه آن در کمیت و کیفیت آنها می‌باشد. به عبارت دیگر مواد قانونی برنامه پنجم توسعه بیانگر آن است که به ترتیب بیشترین توجه به مقوله‌های توانمندسازی منابع انسانی و توسعه زیرساخت، تشویق و مشارکت، آموزش، پژوهش و فناوری، فرهنگ و پاسخگویی شده است.

نگاره شماره (۲) وضعیت مقوله‌بندی مواد حوزه علم و فناوری قانون برنامه پنجم توسعه براساس مقوله‌بندی سیاست‌های پیشنهادی اسناد فرادستی را نشان می‌دهد و بیانگر آن است که از ماده ۱۵ تا ۲۳ به حوزه علم و فناوری اختصاص داد. با توجه به مقوله‌بندی سیاست‌های اسناد فرادستی و معین، مواد قانونی بخش علم و فناوری در هفت محور مقوله‌بندی شده است. این مقوله‌بندی نشان می‌دهد که در بخش فرهنگ علم و فناوری، بند الف، بند ج، ماده ۱۵؛ بند الف، بند ج، ماده ۱۸؛ بند الف ۹ و ۱۰، بند ج، بند و ماده ۱۹؛ بند ط ماده ۲۰؛ در بخش آموزش بند ب، بند ه ماده ۱۵؛ بند ب، بند ج، بند و ۱، ۲، ۵ ماده ۱۶؛ بند ب، بند د، بند و ماده ۱۸؛ بند الف ۱۴ ماده ۱۹؛ در بخش پژوهش و فناوری بند و ماده ۱۵؛ بند الف، بند ه، بند و ۷، ۸ ماده ۱۶؛ بند الف ماده ۱۷؛ بند ز ماده ۱۸؛ در بخش توانمندسازی منابع انسانی و توسعه زیرساخت‌ها بند د ماده ۱۶؛ تبصره ۲ بند و ماده ۱۷؛ بند ه، بند ط، بند ی ماده ۱۸؛ بند الف ۱، بند ب، بند ج، بند ه، بند و، بند ح

نگاره شماره (۳) - تطبیق مواد قانون برنامه پنجم توسعه بخش علم و فناوری با سیاست‌های محوری اسناد فرادستی و معین

فراوانی محورهای سیاستی در اسناد فرادستی و معین	سیاست‌های استنتاجی	مواد برنامه پنجم	مقوله‌ها	ردیف
			فرهنگ در حوزه علم و فناوری	۱
۹	- زمینه‌سازی اشاعه و تعمیق ارزش‌های اسلامی، اخلاقی و اجتماعی	ماده ۱۵. بند الف- بازنگری متون، محتوا و برنامه‌های آموزشی و درسی مبتنی بر آموزه‌ها و ارزش‌های دینی و هویت ایرانی - اسلامی و انقلابی و تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای دانش بشری، با اولویت نیاز بازار کار.	فرهنگ در حوزه علم و فناوری	۱
		ماده ۱۵. بند ج- نهادینه کردن تجارب علمی و عملی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس با انجام فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و نظریه‌پردازی در حوزه‌های مرتبط .		
		ماده ۱۹. بند الف ۹- ارائه برنامه جامع آموزش، قرآن اعم از روان‌خوانی و فهم قرآن و برنامه تلفیقی قرآن معارف اسلامی و عربی با اهداف قرآن		
		ماده ۲۰. بند ط- به دانشگاه‌ها اجازه داده می‌شود در موارد خاص به منظور ترویج ارزش‌های اسلامی و انقلابی با تصویب هیئت امنای بدون دریافت شهرییه یا با تخفیف نسبت به پذیرش دانشجوی خارجی اقدام نمایند.		
۵	- تقویت هویت ملی و روحیه استقلال، مسئولیت‌پذیری و ارزش‌های اسلامی	ماده ۱۸. بند الف- ارتقاء منزلت اجتماعی از طریق فرهنگ‌سازی .	فرهنگ در حوزه علم و فناوری	۱
		ماده ۱۹. بند و- سازمان صدا و سیما موظف است در راستای ترویج ارزش‌های اسلامی- ایرانی، ارتقای سطح فرهنگ عمومی و مقابله با ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی، تقویت و گسترش برنامه‌های آموزشی، علمی و تربیتی در شبکه‌های مرتبط به ویژه برای دانش‌آموزان و دانشجویان در جهت حمایت از تحول در نظام آموزش و پرورش و تقویت هویت ملی جوانان را در اولویت قرار دهد.		
		ماده ۱۹. بند الف ۱۰- برنامه‌ریزی جهت تدوین برنامه‌های آموزشی ارتقاء سلامت جسمانی و روانی مبتنی بر آموزه‌های دینی و قرآنی		
۵	- تأکید بر افزایش خودباوری و اعتماد به نفس ملی	ماده ۱۸. بند ح- تقویت ابعاد معنوی بصیرت‌افزایی، خود باوری و تعلق ملی	فرهنگ در حوزه علم و فناوری	۱
۸	- تربیت نیروهای متخصص و متعهد	ماده ۱۶. بند ج- برنامه‌ریزی و حمایت لازم برای تأمین هیئت علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی به منظور ارتقاء شاخص نسبت عضو هیئت علمی تمام وقت به دانشجو در تمامی دانشگاه‌ها اعم از دولتی و غیردولتی به گونه‌ای که تا پایان برنامه نسبت کل دانشجو به هیئت علمی تمام وقت در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی به حداکثر چهل و در دانشگاه پیام نور به حداکثر دویست و پنجاه برسد .	آموزش	۲
		ماده ۱۶. بند و ۲- اصلاح هرم هیئت علمی تمام وقت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی و غیردولتی با فراهم آوردن بسترهای لازم و با تأکید بر شایسته‌سالاری		
		ماده ۱۸. بند ب- تسهیل در ارتقاء تحصیلی و ورود به رشته‌های تحصیلی مورد علاقه در دوره‌های قبل و بعد از ورود به دانشگاه.		
۵	- توسعه متوازن کمتی و کیفی مراکز آموزشی، پژوهشی و فناوری	ماده ۱۶. بند ب- ایجاد ظرفیت لازم برای افزایش درصد پذیرفته‌شدگان دوره‌های تحصیلات تکمیلی آموزش عالی، با ارتقاء کیفیت به گونه‌ای که میزان افزایش ورود دانش‌آموختگان دوره کارشناسی به دوره‌های تحصیلات تکمیلی به بیست درصد (۲۰٪) برسد.	آموزش	۲

ادامه نگاره شماره (۳)

		<p>ماده ۱۶. بند و ۱- ارتقاء کمی و کیفی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی بر اساس عدالت آموزشی و اولویت‌های سند چشم‌انداز با رعایت سایر احکام</p> <p>ماده ۱۶. بند ۵- تدوین و اجرای طرح نیازسنجی آموزش عالی و پژوهشی در نخستین سال اجرای برنامه به منظور توسعه متوازن مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیردولتی با توجه به نیازها و امکانات</p>	
۵	- ایجاد فرصت‌های برابر دسترسی به آموزش عالی	<p>ماده ۱۹. بند الف ۱۴- به کار گیری فناوری ارتباطات و اطلاعات در کلیه فرآیندها جهت تحقق عدالت آموزشی و تسهیل فرآیندهای موجود و ارائه برنامه‌های آموزشی و دروس دوره تحصیلی به صورت الکترونیکی</p>	
۵	- توجه به راهبردهای یاددهی و یادگیری در نظام آموزش عالی	<p>ماده ۱۸. بند د- هدایت تحصیلی در زمینه‌ها و رشته‌های اولویت‌دار مورد نیاز کشور .</p>	
۵	- حمایت و توجه به توسعه علوم انسانی و پایه در فرایند توسعه و رشد علمی کشور	<p>ماده ۱۵. بند ب- تدوین و ارتقاء شاخص‌های کیفی به خصوص در رشته‌های علوم انسانی به ویژه در رشته‌های علوم قرآن و عترت و مطالعات میان رشته‌ای با بهره‌گیری از امکانات و توانمندی‌های حوزه‌های علمیه و تأمین آموزش‌های مورد نیاز متناسب با نقش دختران و پسران</p> <p>ماده ۱۸. بند و - حمایت مالی از آموزش‌ها و پژوهش‌های بنیادین و کاربردی در رشته‌ها و گرایش‌های تخصصی علوم دینی با هدف رفع نیازهای نظام اسلامی از طریق مراکز مدیریت حوزه‌های علمیه که از نظر این قانون و اجرای برنامه و بودجه نهاد عمومی غیر دولتی محسوب می‌شوند.</p>	
۷	- شناسایی و هدایت و پرورش استعدادهای درخشان		
۵	- ساماندهی و جهت‌گیری تحقیقات و پژوهش‌های علمی کشور برای رفع نیازهای بخش‌های مختلف	<p>ماده ۱۶. بند الف- بازنگری آیین نامه ارتقاء اعضای هیئت علمی به نحوی که تا پنجاه درصد (۵۰٪) امتیازات پژوهشی اعضای هیئت علمی معطوف به رفع مشکلات کشور باشد. برای تحقق این امر تمهیدات لازم برای ارتقای هیئت علمی از جمله توسعه و تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی، افزایش فرصت‌های مطالعاتی اعضای هیئت علمی در داخل و خارج از کشور و ایجاد مراکز تحقیقاتی و فناوری پیشرفته علوم و فنون در کشور، تسهیل ارتباط دانشگاهها با دستگاه‌های اجرایی از جمله صنعت فراهم خواهد گردید.</p> <p>ماده ۱۶. بند ه- به منظور افزایش سهم تحقیق و پژوهش از تولید ناخالص داخلی، به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که سهم پژوهش از تولید ناخالص داخلی سالانه به میزان نیم (۵۰٪) درصد افزایش یافته و تا پایان برنامه به سه درصد (۳٪) برسد. در این راستا منابع تحقیقات موضوع این بند را هر سال در بودجه سنواتی در قالب برنامه‌های خاص مشخص نموده و نیز در پایان سال گزارش عملکرد تحقیقاتی کشور موضوع این بند را به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.</p> <p>ماده ۱۶. بند و- انجام اقدامات قانونی لازم برای تکمیل و اجرای نقشه جامع علمی کشور در راستای بند (۱۱) سیاست‌های کلی ابلاغی برنامه پنجم</p> <p>ماده ۱۷. بند الف- حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضامحور مشترک با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و حوزه‌های علمیه در موارد ناظر به حل مشکلات موجود کشور مشروط به اینکه حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از هزینه‌های آن را کارفرمای غیردولتی تأمین و تعهد کرده باشد.</p>	۳

ادامه نگاره شماره (۳)

۵	- توسعه متوازن کتی و کیفی مراکز پژوهشی	ماده ۱۵. بند و- استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و پژوهشی بر اساس شاخص‌های مورد تأیید وزارتخانه‌های مذکور منوط به عدم مغایرت با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی یا هدف ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی	تولمنسازي منابع انساني و توسعه زیرساخت‌ها	۴
۵	- ایجاد شبکه‌های علمی و پژوهشی			
۵	- حمایت و توجه به توسعه تحقیقات بنیادی	ماده ۱۶. بند و۸- برنامه‌ریزی برای تحقق شاخص‌های اصلی علم و فناوری شامل سهم درآمد حاصل از صادرات محصولات و خدمات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و میانی سرانه تولید ناخالص داخلی ناشی از علم و فناوری، تعداد گواهی ثبت اختراع، تعداد تولیدات علمی بین‌المللی، نسبت سرمایه‌گذاری خارجی در فعالیت‌های علم و فناوری به هزینه‌های تحقیقات کشور و تعداد شرکت‌های دانش بنیان دولت موظف است به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که تا پایان برنامه حداقل به جایگاه رتبه دوم در منطقه در این زمینه برسد.		
۵	- ایجاد شبکه‌های علمی و فناوری			
۵	- حمایت و توجه به توسعه فناوری‌های نوین	ماده ۱۸. بند ز- حمایت از تجاری‌سازی دستاوردهای آنان.		
۵	- توسعه کتی و کیفی مراکز فناور			
۷	- زمینه‌سازی برای حفظ و جذب نخبگان داخل و نیروهای متخصص ایرانی خارج از کشور	ماده ۱۸. بند ی- ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای نخبگان و استعداد‌های برتر متناسب با تخصص و توانمندی‌های آنها و اولویت‌های کشور با حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر جهت تبدیل دانش فنی به محصول قابل ارائه به بازار کار		
۷	- جذب و به کارگیری استفاده‌های درخشان و جلوگیری از خروج نخبگان			
۶	- تأکید بر آزادی علمی و استقلال دانشگاه‌ها	ماده ۲۰. بند ب- دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌هایی که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذیربط می‌باشند بدون الزام به رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم در دستگاه‌های دولتی به ویژه قانون محاسبات عمومی، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها و فقط در چارچوب مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و اداری-استخدامی-تشکیلاتی مصوب هیئت امنا عمل نمایند.		
۳	- اصلاح و ساده‌سازی مقررات	ماده ۲۰. بند ج- معادل درآمدهایی که مؤسسات و مراکز آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و فرهنگستان‌ها در هر سال از محل تبرعات، هدایا و عواید موقوفات جذب می‌نمایند از محل درآمد عمومی نیز به عنوان اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تأمین و محاسبه می‌گردد.		
۲	- تنوع بخشیدن به منابع مالی آموزش عالی	ماده ۲۰. بند و. اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از محل بودجه عمومی دولت به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها براساس ردیف مستقل در بودجه سنواتی آنها در قالب اعتبارات ملی اختصاص می‌یابد. ماده ۲۰. بند ح- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مجازند از ظرفیت مازاد بر سهمیه آموزش رایگان و خود و یا ظرفیت‌های جدیدی که ایجاد می‌کنند، براساس قیمت تملک‌شده یا توافقی با بخش غیردولتی و با تأیید هیئت امنا در مقاطع مختلف دانشجو بپذیرند و منابع مالی دریافتی را حسب مورد پس از واریز به خزانه کل به حساب درآمدهای اختصاصی منظور کنند.		

ادامه نگاره شماره (۳)

۶	- حمایت از حقوق مالکیت فکری	ماده ۱۷. بند و تبصره ۲ - در راستای توسعه و انتشار فناوری به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود مالکیت فکری دانش فنی و تجهیزاتی را که در چارچوب قرارداد با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و فناوری دولتی ایجاد، و حاصل شده است به دانشگاه‌ها و مؤسسات یاد شده واگذار نمایند.		
۵	- ایجاد زیرساخت‌ها و زمینه‌سازی مناسب در جهت تحقق نهضت تولید علم	ماده ۱۸. بند ط - ایجاد و تقویت مراکز علمی، تحقیقاتی و فناوری توانمند در تراز بین‌المللی و با امکانات خاص در شاخه‌های مختلف علوم و فنون بنیادی و راهبردی با به کارگیری نخبگان و دانشمندان در جهت خلق دانش، ایده‌های نو و تبدیل علم به ثروت در طول برنامه		
۵	- توجه به منابع انسانی به عنوان سرمایه ملی و اجتماعی	ماده ۱۸. بند ه - برقراری بیمه تأمین اجتماعی و بیمه پایه سلامت فرد و خانواده ماده ۲۰. بند الف ۱ - هزینه سرانه تربیت نیروی انسانی متخصص مورد تقاضای کشور براساس هزینه‌های آموزشی و هزینه‌های خدمات پژوهشی، تحقیقاتی و فناوری مورد حمایت را در چارچوب بودجه‌ریزی عملیاتی برای هر دانشگاه و مؤسسه آموزشی، تحقیقاتی و فناوری دولتی محاسبه و به طور سالانه تأمین کند.		
۵	- خوداتکایی در تولید علم و فناوری (سیاست توسعه علمی درونزا)			
۵	- ارتقای کیفیت عقیدتی، علمی و عملی و مهارتی اعضای هیئت علمی و کارکنان			
۵	- توزیع عادلانه امکانات (عدالت اجتماعی)			
۵	- اصلاح و بهینه‌سازی ساختار نظام آموزشی و تحقیقاتی به ویژه در دوره تحصیلات تکمیلی در چارچوب ماده ۴۹	ماده ۲۰. بند ه - دولت مکلف است به منظور کاهش تصدی‌گری، جلوگیری از انجام امور موازی و تقویت نقش حاکمیتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وحدت رویه در سیاستگذاری و برنامه‌ریزی، ارتقاء کمیت و کیفیت ارائه خدمات دانشجویی نسبت به ایجاد مدیریت واحد ساماندهی امور مربوط، بهره‌گیری از مجموعه امکانات و توانمندی‌های حقوقی، پرسنلی و اعتبارات صندوق رفاه دانشجویان، فعالیتهای امور ورزشی دانشجویان، اداره تربیت بدنی و معاونت دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طی سال اول برنامه اقدام کند.		
۵	- تقویت زیرساخت‌ها و منابع در حوزه فرهنگ، آموزش، تحقیقات و فناوری‌های نوین	ماده ۱۶. بند د - نسبت به ایجاد، راه‌اندازی و تجهیز آزمایشگاه کاربردی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، شهرک‌های دانشگاهی، علمی، تحقیقاتی، شهرک‌های فناوری، پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد از طریق دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های تابعه و وابسته آنها اقدام نماید. بخشی از نیروی پژوهشی این آزمایشگاه‌ها می‌تواند توسط پژوهشگران دستگاه اجرایی یا شرکت، اعضاء هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تأمین گردد. دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌ها می‌توانند بخشی از اعتبارات پژوهشی خود را از طریق این آزمایشگاه‌ها هزینه نمایند.		
۱	- تحرک علمی بین‌سازمانی	ماده ۱۵. بند د - همکاری با حوزه‌های علمی و بهره‌مندی از ظرفیت‌های حوزه در عرصه‌های مختلف	همکاری‌های فرابخشی و بین‌المللی	۵

ادامه نگاره شماره (۳)

	-	<p>ماده ۱۶. بند ۳ - گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی از طریق راه‌اندازی دانشگاه‌های مشترک، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک، اجرای مشترک طرح‌های پژوهشی و تبادل استاد و دانشجو با کشورهای دیگر با تأکید بر کشورهای منطقه و جهان اسلامی به ویژه در زمینه‌های علوم انسانی، معارف دینی و علوم پیشرفته و اولویت‌دار جمهوری اسلامی ایران براساس نقشه جامع علمی کشور با هدف توسعه علمی کشور و توانمندسازی اعضاء هیئت علمی</p> <p>ماده ۱۶ بند و ۴- ایجاد هماهنگی بین نهادها و سازمان‌های پژوهشی کشور جهت سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت کلان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری</p> <p>ماده ۱۹. بند الف ۱۵- ایجاد تعامل و ارتباط مؤثر با دیگر نظام‌های آموزشی در کشور از جمله آموزش عالی به عنوان زیر نظام یک نظام واحد</p> <p>ماده ۱۹. بند الف ۱۶- ایجاد تعامل آموزشی سازنده با دیگر کشورها و مراکز بین‌المللی مانند یونسکو، آپسکو و یونیسکو</p>		
۱	- پذیرش دانشجویان خارجی در دوره‌های بلندمدت و کوتاه مدت	ماده ۲۰. بند ط- به دانشگاه‌ها اجازه داده می‌شود بخشی از ظرفیت آموزشی خود را از طریق پذیرش دانشجوی خارجی با دریافت شهریه تکمیل نمایند.		
۱	- بهره‌گیری از مزایای قانونی مناطق آزاد برای ایجاد و توسعه شرکت‌های دانش بنیاد و تقویت همکاری‌های علمی - بین‌المللی	ماده ۲۰. بند ی- دانشگاه‌های کشور، حسب مورد به تشخیص وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تصویب شورای گسترش وزارتخانه‌های مربوط، می‌توانند نسبت به تأسیس شعب در شهر محل استقرار خود یا دیگر شهرها و مناطق آزاد داخل کشور و نیز در خارج کشور به صورت خودگردان و با دریافت شهریه از داوطلبان اقدام کنند.		
۶	- ساماندهی و استقرار نظام اعتبارسنجی، ارزیابی، ارتقای تضمین کیفیت و پاسخگویی در نظام آموزش عالی	<p>ماده ۱۵. تبصره ۱- پس از استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و تضمین کیفیت، هر گونه گسترش و توسعه رشته‌ها، گروه‌ها و مقاطع تحصیلی موکول به رعایت شاخص‌های ابلاغی از سوی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، در مان و آموزش پزشکی حسب مورد مجازند عملیات اجرایی سنجش کیفیت و رتبه‌بندی را براساس این نظام به مؤسسات مورد تأیید در بخش غیردولتی واگذار نمایند.</p> <p>ماده ۱۶. بند و ۶- استقرار نظام یکپارچه پایش و ارزیابی علم و فناوری کشور تحت نظر شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری با هماهنگی مرکز آمار ایران جهت رصد وضعیت علمی کشور در مقیاس ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و تعیین میزان دستیابی به اهداف اسناد بالادستی مبتنی بر نظام فراگیر و پویای آمار ثبتي و ارائه گزارش سالانه به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی</p> <p>ماده ۱۹. بند الف ۷- استقرار نظام تضمین کیفیت جهت پایش، ارزشیابی، اصلاح و افزایش بهره‌وری</p>	پاسخگویی	۶
۲	- ساماندهی نظام ارزیابی و ارتقای اعضای هیئت علمی و پژوهشگران با معیار تولید علم فعالیت‌های کاربردی و توسعه‌ای و رفع نیازها و مشکلات جامعه	ماده ۱۷. بند و تبصره ۳ - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است صرفاً پس از ارائه گواهی ممیزی علمی اختراعات از سوی مراجع ذیصلاح نسبت به ثبت اختراعات اقدام نماید.		

ادامه نگاره شماره (۳)

<p>۶</p>	<p>ماده ۱۷. بند ب- حمایت مالی و تسهیل شکل‌گیری و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط خصوصی و تعاونی که در زمینه تجاری‌سازی دانش و فناوری به ویژه تولید محصولات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و صادرات خدمات فنی و مهندسی فعالیت می‌کنند و نیز حمایت از راه‌اندازی مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری از طریق بخش غیردولتی</p> <p>ماده ۱۷. بند ج - حمایت‌های قانونی لازم در راستای تشویق طرف‌های خارجی قراردادهای بین‌المللی و سرمایه‌گذاری خارجی برای انتقال دانش فنی و بخشی از فعالیت‌های تحقیق و توسعه مربوط به داخل کشور و انجام آن با مشارکت شرکت‌های داخلی</p> <p>ماده ۱۷. بند د- حمایت مالی از ایجاد و توسعه بورس ایده و بازار فناوری به منظور استفاده از ظرفیت‌های علمی در جهت پاسخگویی به نیاز بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات.</p> <p>ماده ۱۷. بند ه- حمایت مالی از پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی که در راستای حل مشکلات بخش دولتی و غیردولتی می‌باشد.</p> <p>ماده ۱۷. بند و- تأمین و پرداخت بخشی از هزینه ثبت اختراعات، تولید دانش فنی و حمایت مالی از تولیدکنندگان برای خرید دانش فنی و امتیاز اختراعات</p> <p>ماده ۱۷. بند و تبصره ۱- دستگاه‌های اجرایی مکلف‌اند امکانات و تجهیزات پژوهشی و تحقیقاتی، آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها را با نرخ ترجیحی در اختیار مؤسسات و شرکت‌های دانش بنیان مورد تأیید شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری در چارچوب مصوبه هیئت وزیران قرار دهند.</p> <p>ماده ۱۷. بند و تبصره ۴- اعضای هیئت علمی می‌توانند با موافقت هیئت امناء همان دانشگاه نسبت به تشکیل مؤسسات و شرکت‌های صد در صد (۱۰۰٪) خصوصی دانش بنیان اقدام و یا در این مؤسسات و شرکت‌ها مشارکت نمایند. این مؤسسات و شرکت‌ها برای انعقاد قرارداد پژوهشی مستقیم و یا غیرمستقیم با دستگاه‌های اجرایی، مشمول قانون منع مداخله کارکنان در معاملات دولتی و تغییرات بعدی آن نیستند.</p> <p>ماده ۱۸. بند ج- اعطای حمایت‌های مالی و بورس تحصیلی از طریق وزارتخانه های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بنیاد ملی نخبگان.</p> <p>ماده ۱۸. بند ک- ایجاد سازوکارهای مناسب برای افزایش سهم مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و استعدادهای برتر در تصمیم‌سازی‌ها و مدیریت کشور</p> <p>ماده ۱۸. بند ل- ایجاد سازوکار لازم برای مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و دانشمندان کشور در همایش‌ها، کنفرانس‌ها و مجامع علمی و پژوهشی بین‌المللی و برتر جهان و بهره‌گیری از توانمندی‌های دانشمندان و نخبگان ایرانی در جهان و فراهم کردن فرصت‌های مطالعاتی مناسب در داخل و خارج کشور</p> <p>ماده ۱۸. بند م- تأمین و پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت جواز امتیاز علمی در سطح ملی و بین‌المللی و ایجاد تمهیدات و تسهیلات لازم برای انتشار آثار مفید علمی آنان</p> <p>ماده ۲۰. بند الف-۳- از ده دانشگاه برتر وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و پنج دانشگاه برتر وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که دارای عملکرد برجسته در راستای گسترش مرزهای دانش و فناوری هستند، حمایت مالی و حقوقی و پشتیبانی ویژه نماید.</p> <p>ماده ۲۰. بند الف-۴- از انجمن‌های علمی، حمایت مالی به عمل آورد.</p> <p>ماده ۲۰. بند ز- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور حمایت از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، آزاد اسلامی، علمی- کاربردی و پیام نور و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت آموزش و پرورش، مؤسسات آموزش عالی غیردولتی که دارای مجوز از یکی از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشند تسهیلات اعتباری به صورت وام بلند مدت قرض‌الحسنه در اختیار صندوق رفاه دانشجویان و یا سایر نهادهای ذیربط قرار دهد.</p>
<p>تیم، مشاور، مشاوران و تعاملات بین‌المللی</p>	<p>۷</p> <p>- مشارکت بخش غیردولتی (ایجاد زمینه رشد و شکوفایی مشارکت بخش غیردولتی در فعالیتهای آموزشی عالی، تحقیقاتی و فناوری)</p>

ادامه نگاره شماره (۳)

-	<p>ماده ۲۰. بند ک- شهریه دانشجویان جانباز بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر و فرزندان آنان، فرزندان شاهد، آزادگان و فرزندان آنان و دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی از محل اعتبارات ردیف مستقل معاونت تأمین شود.</p>
	<p>ماده ۲۰. بند ک تبصره ۲ - میزان شهریه دریافتی از دانشجویان با توجه به نوع رشته و سطح خدمات آموزشی، کمک آموزشی و رفاهی ارائه شده، توسط هیئت امناء دانشگاه تعیین و اعلام می‌شود.</p>
	<p>اجرای دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های معتبر خارجی طبق ضوابط وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در این گونه شعب بلامانع است.</p>
	<p>ماده ۲۰. بند ک تبصره ۳ - دولت مکلف است حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ درخواست داوطلب نسبت به اعطاء روادید (ویزا) و اجازه اقامت برای اعضاء هیئت علمی و دانشجویان خارجی این شعب دانشگاهی و جامعه المصطفی العالمیه اقدام کند.</p>
	<p>ماده ۲۰. بند ک تبصره ۴ - دانشجویان ایرانی این شعب دانشگاهی، همانند سایر دانشجویان از معافیت تحصیلی برخوردار خواهند بود.</p>
	<p>ماده ۲۰. بند ل- حوزه‌های علمیه از تسهیلات، مزایا و امکاناتی که برای مراکز آموزشی و پژوهشی تعیین شده یا می‌شود، برخوردار هستند</p> <p>ماده ۲۱. بند ج- افزایش و تسهیل مشارکت بهره‌برداران از آموزش فنی و حرفه‌ای در بخش‌های دولتی و غیردولتی</p>

نگاره شماره (۳)، وضعیت مواد قانون برنامه پنجم توسعه بخش علم و فناوری را براساس سیاست‌های محوری مورد توجه در اسناد فرادستی نشان می‌دهد و بیانگر آن است که مواد قانونی مذکور، برخی از سیاست‌های محوری را بیشتر مورد توجه قرار داده و برخی مواد قانون کمتر مورد توجه بوده یا به طور کلی مغفول مانده است. همچنین می‌توان با تطبیق مواد قانون با سیاست‌های مذکور نتیجه گرفت که مواد قانون برنامه پنجم توسعه زمینه و بستر لازم را برای تحقق آن سیاست در برنامه پنجم فراهم می‌نماید. افزون بر این، در مواد قانونی شاخص‌ها و استانداردهای هر یک از سیاست‌ها مبهم است.

برنامه پنجم توسعه نخستین برنامه توسعه ملی است که به صورت غیر متمرکز و

نگاره شماره (۴) - نقاط قوت وضعف مواد

برنامه پنجم حوزه علم و فناوری

نقاط قوت	نقاط ضعف
افزایش سهم تحقیق و توسعه از تولید ناخالص ملی از ۲/۵ درصد در برنامه چهارم به ۳ درصد در برنامه پنجم	عدم توجه کافی به فرایندهای پژوهشی
پذیرش ۲۰ درصد از دانش‌آموختگان دوره کارشناسی در دوره‌های تحصیلات تکمیلی	مشخص نبودن متولی حوزه فناوری
توجه به ارتقای کمی و کیفی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی به ویژه دانشگاه پیام نور، موسسات آموزش عالی غیردولتی	عدم توجه به فناوری‌های جدید و پیشرفته
تحول بنیادین در نظام برنامه درسی و توجه به تعمق مبانی فکری و ارزشی	توجه ناکافی به نظام ملی نوآوری و فناوری
توجه خاص به مبحث علوم انسانی	ابهام در شاخص‌ها و استانداردهای هر یک از سیاست‌های برنامه
توجه به استقلال دانشگاه‌ها و تدوام استمرار بند الف ماده ۴۹ برنامه چهارم توسعه	
توجه ویژه به پژوهش از طریق الزام دستگاه‌های به اختصاص نیم تا ۳ درصد بودجه دستگاه به پژوهش	
توجه به جایگاه بخش خصوصی	
توسعه دوره‌های تحصیلات تکمیلی پژوهش محور	
توسعه همکاری‌ها و تقویت تعاملات بین‌المللی	
توسعه و گسترش شرکت‌های دانش‌بنیان و پارک‌های علم و فناوری	
استقرار نظام ارزیابی و تضمین کیفیت	

فرجام

قانون برنامه پنجم توسعه براساس سیاست‌های محوری اسناد فرادستی مورد ارزیابی قرار گرفته است. در همین راستا

مطالعات مختلف (سیاری، ۱۳۷۴؛ تسلیمی و همکاران، ۱۳۸۳؛ توفیق، ۱۳۸۳) هر یک ابعادی از برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده‌اند. نتایج این پژوهش‌ها بیانگر فراز و نشیب‌های زیادی در فرایند برنامه‌های توسعه است. از طرفی، کشورهای توسعه‌یافته تدوین برنامه‌های توسعه را بر اساس چشم‌انداز مورد تأکید قرار داده‌اند. از سویی، در شرایط فعلی طراحی و تصویب سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام جمهوری اسلامی ایران و طرح موضوع دستیابی به رتبه اول منطقه‌ای در عرصه علم و فناوری در این سند، ایجاد یک نهضت علمی و دانش‌بنیان امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. در همین خصوص، توجه ویژه مقام معظم رهبری به مقوله علم، فناوری و نوآوری و ضرورت ایجاد تحول و تحرک مناسبی در حوزه‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری فراهم کرده است. اهم محورهایی که از سوی ایشان مورد تأکید قرار گرفته‌اند، عبارت‌اند از: جهت‌گیری برای دستیابی به اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله کشور، دارا بودن مبانی و الگوی اسلامی و ایرانی، احتراز از پیروی کورکورانه از الگوهای غربی، لحاظ

کردن بینش فلسفی در تعریف پیشرفت، سمت‌گیری دانش به سوی عمل و کاربردی کردن آن بر اساس نیازهای کشور، علم‌محوری به عنوان گفتمان مسلط جامعه، تکمیل زنجیره علم و فناوری، نگرش سیستمی به مقوله تولید دانش، تولید علم و شکستن مرزهای دانش، واقع‌بینی در رسیدن به اهداف در بازه زمانی بیست‌ساله، تبیین جایگاه علوم مختلف، کاربردی کردن تحقیقات و ثروت‌آفرینی علوم، تعیین اولویت‌های آموزشی، پدید آوردن رشته‌های نو و مورد نیاز و لحاظ کردن کل دوره آموزشی به عنوان یک فرایند از آموزش ابتدایی تا بالاترین مقاطع علمی.

این توجه از لحاظ کمیت و کیفیت به ویژه شاخص‌های هر یک از سیاست‌ها دارای شدت و ضعف می‌باشد. توجه به الگوی ایرانی-اسلامی، ارزش‌ها و مبانی فکری اسلامی، پررنگ شدن نقش علوم انسانی در آموزش عالی، تحول بنیادین در نظام‌های آموزشی، ایجاد زمینه‌های لازم برای حضور بخش‌های خصوصی در امر پژوهش و فناوری، افزایش تعاملات بین‌المللی و.. از جمله نقاط قوت این برنامه بوده در حالی که مواردی چون عدم توجه کافی به نظام ملی نوآوری، تقویت زیرساخت‌های لازم برای پژوهش، کم‌رنگ شدن مبحث فناوری‌های پیشرفته از جمله مواردی است که می‌توان به عنوان نقاط ضعف این برنامه از آن نام برد.

افزون بر این ملاحظات الزامات سیاستی منبعث از اسناد فرادستی نظیر قانون اساسی کشور، سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران، سیاست‌های کلی نظام، بیانات و رهنمودهای امام(ره) و مقام معظم رهبری، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، برنامه‌های توسعه کشور و مستندات بین‌المللی مانند آموزش برای همه (بیانیه ۲۰۱۵)، بیانیه آموزش عالی برای قرن آینده و بیانیه کنفرانس جهانی علم در سده ۲۱، در مقاد بخش علم و فناوری قانون برنامه پنجم توسعه توجه لازم شده است. ولی باید گفت

پیشنهادها

۱. در اجرای قانون برنامه توسعه به ویژه بخش آموزش عالی، تحقیقات و فناوری باید موارد زیر به عنوان اصول راهنما مورد توجه قرار گیرد:

الف) عامل انسانی؛ ب) همکاری و هماهنگی در تعیین سیاست‌ها و راهبردهای علم و فناوری؛ ج) پرهیز از هدایت و کنترل شدید؛ د. توجه به خدمات نرم؛ ه) ساماندهی مدیریت و فرایند تعیین

- سیاست‌ها و راهبردها؛ (و سیاستگذاری و تعیین راهبردهای علم و فناوری از طریق فرایندی علمی، مشارکتی پویا؛ ز) ساختار نیروی انسانی و منابع.
  - ۲. در اجرای قانون برنامه پنجم توسعه باید رویکرد فرابخشی و مشارکتی حاکم باشد. مؤلفه‌ها و متغیرهای بخش باید با بخش‌های دیگر هماهنگی و سازگاری داشته باشند.
  - ۳. در اجرای قانون برنامه پنجم توسعه بخش علم و فناوری لازم است جهت‌گیری فکری و هدف‌های بلند مدت مدنظر قرار گیرند و سیاست‌ها به گونه‌ای اجرا شوند که زمینه تحقق سیاست‌های کلان ابلاغ‌شده از سوی مقام معظم رهبری را فراهم آورد. مبتنی بر سیاست‌های کلان ابلاغ‌شده از سوی مقام معظم رهبری باشند.
  - ۴. به علاوه در اجرای مفاد بخش علم و فناوری قانون برنامه پنجم توسعه بایستی موارد زیر مورد توجه قرار گیرد:
    - الزامات فنی، عمومی، مدیریتی، فرهنگی و ساختاری علوم، تحقیقات و فناوری؛
    - چشم‌اندازهای آینده ملی، منطقه‌ای و جهانی آموزش عالی؛
    - چالش‌های مهم آموزش عالی در ایران؛
- ۱۴۰۰؛

پانوشته‌ها

۱. قانون اساسی در سال ۱۳۵۸ به تصویب رسید. این قانون ترجمان خواسته‌ها و آرمان‌های ملت ایران و نشان‌دهنده جهت و سیر حرکت مردم و چارچوب کلی برای تدوین قوانین و سیاست‌های کلی نظام است. این قانون دارای ۱۷۷ اصل است. در بندهای اصل دوم، سوم، بیستم، چهل و سوم، چهل و هشتم، پنجاهم و یکصد و چهل و یکم به بخش عتف اشاره شده است.
- سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی در تاریخ ۱۳۸۲/۲/۲۳ ابلاغ شده است. متن سند ۴۰۰ کلمه

(۱۳) کلمه مقدمه، ۳۳ کلمه کادر ترسیمی، ۲۵۰ ویژگی‌های جامعه ایران در افق چشم‌انداز، ۷۲ کلمه ملاحظه) است. آرمان اصلی مندرج در سند در تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی است. آرمان واسطه‌ای توسعه یافتگی جمهوری اسلامی، هدف مرحله‌ای بیست ساله، رسیدن به جایگاه اول توسعه‌یافتگی در منطقه است.

- سیاست‌های کلی نظام مطابق بند یکم اصل ۱۱۰ قانون اساسی به عنوان اولین مجموعه از سیاست‌های کلی نظام توسط مقام معظم رهبری برای اجرا ابلاغ شده که دارای ۱۲ بند است. ویژگی سیاست‌های کلی عبارت است از: پایداری، آینده‌اندیشی، واقع‌بینی، فراگیر بودن، در راستای تحقق اهداف بخش و فرابخش و بیانگر خصوصیات اصلی و اساسی نظام.

- در بیانات مقام معظم رهبری در دیدارهای مختلف خود با دست اندرکاران نظام آموزش عالی (شورای انقلاب فرهنگی، رؤسای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در سال‌های مختلف به ویژه در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶) همواره به نکات کلیدی و مهم در زمینه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری اشاره شده است.

- جایگاه شورای انقلاب فرهنگی سیاست‌گذاری، تعیین خط‌مشی، تصمیم‌گیری، هماهنگی و هدایت امور فرهنگی، آموزش و پژوهش است. در بند ۴ اهداف و وظایف شورای انقلاب فرهنگی مصوب تاریخ ۱۳۶۳/۱۲/۵ تأکید شده است، شامل «بررسی الگوهای توسعه و تحلیل آمار و پیامدهای فرهنگی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کشور و ارائه پیشنهادهای اصلاحی به مراجع ذی‌ربط». این

شورا از سال ۱۳۶۳ تاکنون بیش از ۸۰۰ مصوبه در خصوص وزارت علوم و ۱۵۰ مصوبه در ارتباط با وزارت بهداشت داشته است.

- قانون برنامه چهارم توسعه ۱۳۸۸-۱۳۸۴ در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. این قانون شامل شش بخش، پانزده فصل و ۱۶۱ ماده است. فصل چهارم توسعه مبتنی بر دانایی (شامل ۱۴ ماده است) عناوین اصلی سیاست‌های کلی برنامه چهارم شامل اطلاع‌رسانی مناسب برای تحقق ویژگی‌های مورد نظر، سازماندهی و بسیج امکانات و ظرفیت‌های کشور به منظور افزایش سهم ایران در تولیدات علمی جهان، تقویت نهضت نرم‌افزاری و ترویج پژوهش، کسب فناوری، اصلاح نظام آموزشی است.

- قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به استناد ماده ۹۹ قانون برنامه سوم در مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۸ در مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۳/۶/۸ برای اجرا ابلاغ شده است.

- بیانیه جهانی آموزش عالی برای قرن آینده رهاورد کنفرانس آموزش عالی در قرن آینده است که در سال ۱۹۸۸ توسط یونسکو با حضور ۴۰۰۰ نفر از ۱۸۲ کشور عضو در پاریس صادر شد. در این بیانیه ۱۷ ماده‌ای به تعریف وظایف و عملکرد آموزش عالی با تأکید بر نقش آموزش مداوم و مبتنی بر ارزش‌ها پرداخته شده است. این بیانیه شامل سه بخش است: الف) وظایف و عملکرد آموزش عالی؛ ب) تدوین دیدگاه نوین در مورد آموزش عالی؛ ج) از دیدگاه تا اجرا.

- بیانیه کنفرانس جهانی علم در سده بیست و یکم در تعهد نوین از سال ۱۹۹۹ در بوداپست - مجارستان ارائه شده است. این بیانیه حاوی ۹۵ بند شامل بخش‌های علم در خدمت دانش و دانش در خدمت پیشرفت، علم در خدمت صلح و توسعه، علم در خدمت توسعه، علم در جامعه و علم در خدمت جامعه است.
۲. منظور از اسناد فرادستی اسنادی است که به تصویب بالاترین مراجع قانونگذاری کشور رسیده و جنبه قانونی دارد. این اسناد باید محور برنامه‌ریزی بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت کشور به منظور تحقق اهداف توسعه همه جانبه قرار گیرد. ولی اسناد معین، اسنادی است که زمینه‌ساز تحقق اهداف اسناد فرادستی‌اند. این اسناد همسطح با اسناد فرادستی نیستند، ولی با آن اسناد همسو هستند.
- منابع**
۱. اجتهادی، مصطفی و رسول داودی (۱۳۸۶).
  - آسیب‌شناسی ساختار نظام آموزش عالی در اجرای برنامه‌های پنج‌ساله توسعه بخش آموزش عالی به منظور ارائه راهبردهای مناسب. **پژوهش در برنامه‌ریزی درسی**، ۲۱(۱۵): ۱-۲۴.
  ۲. احمدی، علی محمد (۱۳۸۱)، **بررسی تطبیقی برنامه‌های تعدیل اقتصادی و اجتماعی ایران با تعدیل متعارف**، دومین همایش دوسالانه اقتصاد ایران، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس.
  ۳. اخوان کاظمی، مسعود (۱۳۸۴)، **آموزش عالی و توسعه سیاسی پایدار**، مجموعه مقالات همایش آموزش عالی و توسعه پایدار، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
  ۴. ارباب شیرانی، بهروز و حسن خاکباز (۱۳۹۰). نقش علم و فناوری در برنامه‌های توسعه ملی. **مجله رشد**، دوره ۶ (۲۳): ۳۸-۳۴.
  ۵. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اساتید و رؤسای دانشگاه‌ها (۱۳۸۶/۷/۹).
  ۶. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار رؤسای دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و مراکز تحقیقاتی مورخ ۱۳۸۵/۵/۲۳؛
  ۷. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۶/۲/۱۲).
  ۸. بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار استادان دانشگاه‌های استان خراسان در دانشگاه فردوسی مشهد مورخ ۱۳۸۶/۲/۲۵.
  ۹. تسلیمی، محمد سعید و همکاران (۱۳۸۳). **توصیف و تحلیل روند بخش آموزش عالی طی برنامه اول، دوم و سوم توسعه جمهوری اسلامی ایران**. تهران، هیئت نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی شورای عالی انقلاب فرهنگی.
  ۱۰. تودارو، مایکل (۱۳۶۸)، **توسعه اقتصادی در جهان سوم**، ترجمه علی فرجادی، سازمان برنامه و بودجه، چاپ چهارم.
  ۱۱. توفیق، فیروز (۱۳۸۳)، **تجربه چند کشور در برنامه‌ریزی یا تأکید بر تجربه شوروی سابق**، فرانسه، هند و کره جنوبی، تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
  ۱۲. تین برگ، ژان (۱۹۶۵)، **اصول برنامه‌ریزی رشد اقتصادی**، ترجمه امیر حسین جهانبگلو، مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران.

۱۳. داودی، رسول (۱۳۸۶)، *آسیب‌شناسی ساختار نظام آموزش عالی در اجرای برنامه‌های پنج ساله توسعه بخش (آموزش عالی) به منظور ارائه راهبردهای مناسب*، رساله دوره دکتری، تهران: واحد علوم، تحقیقات و فناوری دانشگاه آزاد.
۱۴. دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۷۵)، *بیست سال تلاش در مسیر تحقق اهداف انقلاب فرهنگی*، تهران: انتشارات دانش پرور.
۱۵. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۰)، *نگرشی بر نظام برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، پژوهش‌های جغرافیایی* ۱۳۸۰ شماره ۴۱.
۱۶. زیاری، کرامت‌ا... (۱۳۸۰)، *برنامه و برنامه‌ریزی در ایران، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، دانشگاه تهران، دوره ۱۶۴.
۱۷. سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور (۱۳۸۲)، رهبری.
۱۸. سیاری (۱۳۷۴)، *بازنگری بر تجارب برنامه‌ریزی آموزش عالی در برنامه دوم توسعه. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، شماره اول.
۱۹. سیاری، علی اکبر (۱۳۷۲)، *مروری بر تجارب برنامه‌ریزی آموزش عالی در برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، شماره اول.
۲۰. سیاست‌های کلی نظام برای رشد و توسعه نظام علمی کشور (۱۳۸۳).
۲۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵) مجلس خبرگان قانون اسلامی.
۲۲. *قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
۲۳. گال، مردیت و همکاران (۱۹۹۴)، *روش‌های تحقیق کمی و کیفی در روانشناسی و علوم تربیتی*، ترجمه
- احمدرضا نصر و همکاران، نشر سمت، جلد اول، چاپ هفتم، ۱۳۹۱.
۲۴. مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۳)، *قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری*.
۲۵. محمدنژاد عالی زمینی، یوسف و همکاران (۱۳۸۴)، *گزارش ملی آموزش عالی ایران در سال ۱۳۸۳*، تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
۲۶. یونسکو (۱۳۷۹)، *بیانیه کنفرانس جهانی علم در سده بیست و یکم «تعهدی نوین»*، ترجمه حمید جاودانی، تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
۲۷. یونسکو (۱۳۷۸) *بیانیه جهانی آموزش عالی برای قرن آینده «دیدگاه و دستورالعمل‌ها»*، ترجمه حمید جاودانی، تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.